

KONFERENCIJA

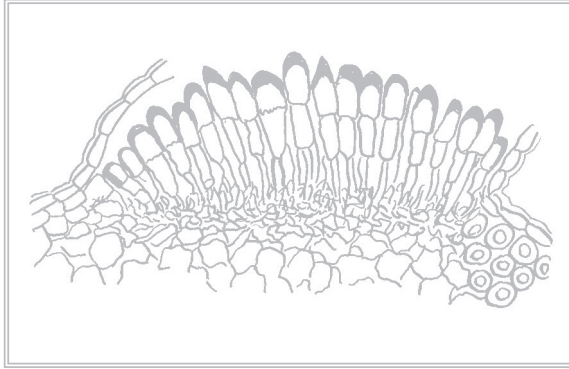
skirta profesoriaus *Antano Minkevičiaus*
120-osioms gimimo metinėms paminėti

2020 m. gruodžio 10 d.

Vilniaus universitetas, Vilnius

KONFERENCIJOS MEDŽIAGA

VILNIAUS UNIVERSITETAS
GYVYBĖS MOKSLŲ CENTRAS
BIOMOKSLŲ INSTITUTAS

KONFERENCIJA

skirta profesoriaus *Antano Minkevičiaus*
120-osioms gimimo metinėms paminėti

2020 m. gruodžio 10 d.

Vilniaus universitetas, Vilnius

KONFERENCIJOS MEDŽIAGA

KONFERENCIJOS ORGANIZATORIUS:
Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biomokslų institutas

KONFERENCIJOS ORGANIZACINIS KOMITETAS:

j. administr. Rima Briškaitė
lekt. Sigitas Juzėnas
prof. dr. Ernestas Kutorga (pirmininkas)
lekt. Audronė Meldžiukienė
dr. Ingrida Prigodina Lukošienė
dr. Mindaugas Rasimavičius
dr. Radvilė Ringailė-Voicik
doc. dr. Jonė Rukšėnienė
doc. dr. Jūratė Tupčiauskaitė
lekt. Petras Venckus

Konferencijai talkino Vilniaus universiteto
Biologinės įvairovės studijų programos magistrantai

LEIDINIO REDAKCINĖ KOLEGIJA:

prof. dr. Ernestas Kutorga (atsakingasis redaktorius)
doc. dr. Jonė Rukšėnienė
doc. dr. Jūratė Tupčiauskaitė

Pirmame viršelio puslapyje – Antano Minkevičiaus
juodosios rūdės (*Puccinia graminis*) piešinys

Trečiame puslapyje – Antanas Minkevičius
(nuotrauka iš Rimvydo Minkevičiaus asmeninio archyvo)

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

ISBN 978-609-07-0555-1 (spausdinta knyga)

ISBN 978-609-07-0556-8 (skaitmeninis PDF)

© Vilniaus universitetas, 2020

ANTANAS MINKEVIČIUS

(1900–1998)

Botanikas, mikologas ir fitopatologas

Vytauto Didžiojo bei Vilniaus universitetų mokslininkas,

dėstytojas ir padalinių vadovas

Lietuvos mokslų akademijos Biologijos bei Botanikos institutų

mokslininkas ir padalinių vadovas

Lietuvos nusipelnęs mokslo veikėjas

Habilituotas biomedicinos mokslų daktaras

Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas

Profesorius emeritas

Svarbiausios Antano Minkevičiaus gyvenimo ir veiklos datos

- 1900 m. gegužės 30 d.** (senuoju laiko skaičiavimo stiliumi – 1900 m. gegužės 18 d.) gimė Girsteikiškio kaime Aluntos valsčiuje Ukmergės apskrityje Kauno gubernijoje (dabar – Girsteitiškio kaimas, Alantos seniūnija, Molėtų rajonas) ūkininkų Jokūbo ir Juozapotos Minkevičių šeimoje.
- 1909–1912 m.** mokėsi Videniškių liaudies [pradinėje] mokykloje.
- 1912–1915 m.** mokėsi privačioje gimnazijoje Vilkmargėje (dabar – Ukmergė).
- 1915–1918 m.** mokėsi Vilniaus M. Yčo berniukų gimnazijoje Voroneže.
- 1918–1920 m.** mokėsi Pirmojoje Vilniaus vyrų gimnazijoje.
- 1920–1921 m.** atliko karinę tarnybą Lietuvos kariuomenėje.
- 1921–1928 m.** studijavo Aukštųjų kursų Gamtos skyriuje ir Lietuvos universiteto Matematikos-gamtos fakulteto Biologijos skyriuje Kaune.
- 1925–1940 m.** dirbo fitopatologu, vadovavo Fitopatologijos laboratorijai Lietuvos universiteto (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universitetas) Botanikos sode.
- 1929–1940 m.** dirbo Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos katedroje jaunesniuoju asistentu, vyresniuoju asistentu, privatdocentu, docentu, dėstė bendrąją botaniką ir fitopatologiją.
- 1930–1932 m.** stažavosi Federalinės aukštosios technikos mokyklos Botanikos institute Ciuriche, Šveicarijoje, ir už disertacinį darbą „*Untersuchungen über den Einfluss der Narkose auf die Pilzempfindlichkeit der Pflanzen*“ (liet. Tyrimai apie narkozės įtaką augalų apsikrėtimui grybais) gavo gamtos mokslų daktaro laipsnį.
- 1932 m.** vedė Jadvygą Zienytę.
- 1938 m.** Vytauto Didžiojo universitetas suteikė privatdocento vardą už habilitacinį darbą „Lietuvos rūdžių (*Uredinales*) floros metmenys“.
- 1940–1943 m.** Vilniaus universiteto Matematikos-gamtos fakulteto Augalų sistematikos katedros profesorius, vedėjas.
- 1940–1949 m.** Vilniaus universiteto Botanikos sodo vedėjas.
- 1940–1991 m.** Vilniaus universitete dėstė fitopatologiją, mikologiją, augalų sistematiką, botaniką, algologiją, dendrologiją.

- 1941 m.** Vilniaus universitetas išrinko ekstraordinariniumi profesoriumi.
- 1944 m.** suteiktas profesoriaus vardas.
- 1944–1952 m.** Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto Žemesniųjų augalų sistematikos katedros profesorius, vedėjas.
- 1945–1950 m.** Lietuvos mokslų akademijos Biologijos instituto Botanikos poskyrio vedėjas.
- 1950–1959 m.** to paties poskyrio vyresnysis mokslinis bendradarbis.
- 1952–1972 m.** Vilniaus universiteto Botanikos katedros profesorius, vedėjas.
- 1956 m.** išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu.
- 1958 m.** Lietuvos mokslų akademijos Biologijos institute įkūrė Fitopatologijos sektorių.
- 1959–1961 m.** Lietuvos mokslų akademijos Botanikos instituto Fitopatologijos sektoriaus vedėjas.
- 1959 m.** apdovanotas Lietuvos valstybine premija už miškų, pievų ir pelkių samanų Lietuvoje tyrimus.
- 1959–1980 m.** daugiatomio leidinio „Lietuvos TSR flora“ redakcinės kolegijos vyr. redaktorius.
- 1960 m.** suteiktas Lietuvos nusipelnusio mokslo veikėjo garbės vardas.
- 1961–1963 m.** Lietuvos mokslų akademijos Gamtos mokslų skyriaus akademikas sekretorius.
- 1971–1989 m.** mokslo žurnalo „Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. Serija C (biologijos mokslai)“ redakcinės kolegijos pirmininkas.
- 1972–1991 m.** Vilniaus universiteto Botanikos ir genetikos katedros profesorius konsultantas.
- 1981 m.** apdovanotas Lietuvos valstybine premija už darbų ciklą „Lietuvos TSR makromicetai“ (su bendraautoriais).
- 1985–1997 m.** daugiatomio leidinio „Lietuvos grybai“ redakcinės kolegijos pirmininkas.
- 1990–1995 m.** žurnalo „Ekologija“ redakcinės kolegijos narys.
- 1994 m.** Vilniaus universitetas suteikė profesoriaus emerito vardą.
- 1998 m. lapkričio 28 d.** mirė Vilniuje. Palaidotas miesto Antakalnio kapinėse.

Parengė E. Kutorga, J. Rukšėnienė, J. Tupčiauskaitė

TURINYS

Konferencijos programa / 8

Pranešimų santraukos, straipsniai ir atsiminimai

Ilona Jukonienė

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – SAMANŲ TYRIMŲ
LIETUVOJE PRADININKAS / 10

Ernestas Kutorga

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – FITOPATOLOGIJOS
LIETUVOJE PRADININKAS, PLÉTOTOJAS, PEDAGOGAS IR
RAIDOS TYRINĖTOJAS / 12

Jonas Remigijus Naujalis

APIE LIETUVOS BOTANIKOS IR MIKOLOGIJOS PATRIARCHĄ
PROFESORIŲ ANTANĄ MINKEVIČIŲ / 18

Ingrida Prigodina Lukošienė

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – LIETUVOS
KERPIŲ TYRĖJAS / 24

Vytautas Petras Rančelis

ATSIMINIMAI APIE PROFESORIŲ ANTANĄ MINKEVIČIŲ / 27

Mindaugas Rasimavičius, Jonė Rukšėnienė

PROFESORIAUS ANTANO MINKEVIČIAUS GRYBŲ
KOLEKCIJOS APŽVALGA / 31

Sigita Veronika Rukšėnaitė-Bereckienė

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS MAN BUVO KAIP TĖVAS / 33

Silva Žilinskaitė

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – VILNIAUS UNIVERSITETO
BOTANIKOS SODO VEDĖJAS 1940–1949 METAIS / 41

KONFERENCIJOS PROGRAMA

2020 m. gruodžio 10 d.

Pradžia 9:00 val. nuotoliniu būdu

IŽANGOS ŽODIS

Prof. habil. dr. Juozas Rimantas Lazutka, Vilniaus universitetas

APIE LIETUVOS BOTANIKOS IR MIKOLOGIJOS PATRIARCHĄ PROFESORIŲ ANTANĄ MINKEVIČIŲ

Akad. Jonas Remigijus Naujalis, Lietuvos mokslų akademija

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – FITOPATOLOGIJOS LIETUVOJE PRADININKAS, PLĖTOTOJAS, PEDAGOGAS IR RAIDOS TYRINĖTOJAS

Prof. dr. Ernestas Kutorga, Vilniaus universitetas

PROFESORIAUS ANTANO MINKEVIČIAUS GRYBŲ KOLEKCIJOS APŽVALGA

Dr. Mindaugas Rasimavičius ir doc. dr. Jonė Rukšėnienė,
Vilniaus universitetas

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – LIETUVOS KERPIŲ TYRĖJAS

Dr. Ingrida Prigodina Lukošienė, Vilniaus universitetas

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – SAMANŲ TYRIMŲ LIETUVOJE PRADININKAS

Dr. Ilona Jukonienė, Gamtos tyrimų centras

PROFESORIUS ANTANAS MINKEVIČIUS – VILNIAUS UNIVERSITETO BOTANIKOS SODO VEDĖJAS 1940–1949 METAIS

Dr. Silva Žilinskaitė, Vilniaus universiteto Botanikos sodas

PRISIMINIMAI APIE PROFESORIŲ ANTANĄ MINKEVIČIŲ

Akad. prof. emeritas Vytautas Petras Rančelis

Dr. Sigita Veronika Rukšėnaitė-Bereckienė

Prof. habil. dr. Albertas Vasiliauskas

Habil. dr. Severa Stanevičienė

Prof. habil. dr. Jūratė Balevičienė

Dr. Svetlana Markovskaja

Pranešimų santraukos, straipsniai ir atsiminimai

Profesorius Antanas Minkevičius – samanų tyrimų Lietuvoje pradininkas

Ilona Jukonienė

Gamtos tyrimų centras, Botanikos institutas
El. paštas: ilona.jukoniene@gamtc.lt

Antanas Minkevičius samanas tirti pradėjo studijuodamas Lietuvos universitete. 1927 m. apie jas parengė diplominį darbą ir jį apgynė. Vėliau šie ir papildomi duomenys buvo paskelbti Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto darbuose atspausdintuose dviejuose straipsniuose (MINKEVIČIUS, 1931, 1935). Ten A. Minkevičius nurodė Lietuvos teritorijoje augant 237 samanų rūšis: 199 lapsamanių ir 38 kerpsamanių, t. y. apie 60 % šiuo metu žinomų Lietuvos lapsamanių ir apie 32 % kerpsamanių rūšių. Straipsniai buvo parengti vokiečių kalba, kad duomenys apie Lietuvos samanų įvairovę plačiau pasklistų.

Beveik kiekviena A. Minkevičiaus publikacijose nurodyta rūšis yra patvirtinta herbariumo pavyzdžiu. Vilniaus universiteto herbariume (WI) saugoma A. Minkevičiaus samanų kolekcija (1 572 herbariumo pavyzdžiai) (JUKONIENĖ, RASIMAVIČIUS, 2018).

A. Minkevičius skyrė dėmesio ir samanų populiarinimui: 1929 m. žurnaluose „Kosmos“ ir 1930 m. „Mūsų girios“ jis paskelbė straipsnius, kuriuose pateikė bendrų žinių apie samanas, jų reikšmę miškams ir paplitimą įvairiose bendrijose.

Tolesnę mokslinę veiklą paskyręs fitopatologijai, A. Minkevičius rūpinosi samanų tyrimų tąsa: 1955 m. išleido Lietuvos samanų pažinimo vadovą (MINKEVIČIUS, 1955), dėstė briologijos kursą (JUKONIENĖ, RASIMAVIČIUS, 2018), vadovavo briologiniams tyrimams įvairiose mokslo institucijose. Profesorius dirbo ne tik Vilniaus universitete, bet yra dirbęs ir 1945 m. įkurto Lietuvos mokslų akademijos Biologijos instituto Botanikos sektoriaus vadovu (IGNATAVIČIŪTĖ, STANEVIČIENĖ, 1995). Dirbdamas institute, jis vadovavo Jono Pipinio disertacijai apie Rytų Lietuvos pievų ir žemapelkių samanas, kurią šis apgynė 1956 m. (PIPINYS, 1956). 1958 m. A. Minkevičiaus iniciatyva Vilniaus universiteto Botanikos katedroje studentės A. Kviklytė ir D. Kalantaitė ištyrė aptiktus Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos kerpių ir samanų rinkinius (KVIKLY-

TĖ, KALANTAITĖ, 1962). Vėliau Botanikos instituto aspirantui Antanui Kuzui parinko temą apie mažiausiai ištirtą samanų grupę – kerpsamanes (KUZAS, 1975). Vilniaus universitete vienas iš paskutinių jo vadovautų diplominių darbų, parengtas 1982 m. studentės Ilonos Liepinaitytės (vėliau Jukonienė), buvo skirtas samanų įvairovės tyrimams.

Literatūra

- IGNATAVIČIŪTĖ M., STANEVIČIENĖ S., 1995: Lietuvos botanikos patriarcho profesoriaus Antano Minkevičiaus jubiliejus. – *Botanica Lithuanica*, 1: 113–128.
- JUKONIENĖ I., RASIMAVIČIUS M., 2018: A. Minkevičiaus briologiniai tyrimai: pradmenys ar pagrindas Lietuvos samanų florai tirti? – Kn.: JUKONIENĖ I. (red.), Briologiniai archyvai – Lietuvos mokslo ir gamtos istorijos paveldas: 108–122. – Vilnius.
- KUZAS A., 1975: Antocerotovye i pečenočnye mkhi Litovskoj SSR i nekotorye dannye ikh ekologii. Avtoref. dis. kand. biol. nauk. – Vilnius.
- KVIKLYTĖ A., KALANTAITĖ D., 1962: J. Pabrėžos kerpių ir samanų rinkinys. – Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai, *Biologija*, 2: 65–73.
- MINKEVIČIUS A., 1929: Šis tas apie Lietuvos samanas. – *Kosmos*, 8: 293–302.
- MINKEVIČIUS A., 1930: Mūsų miškų samanos. – *Mūsų girios*, 2: 1–12.
- MINKEVIČIUS A., 1931: Pradmenys Lietuvos samanų florai tirti (Beiträge zur Moosflora Litauens). – Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto darbai, 5 (2): 290–325.
- MINKEVIČIUS A., 1935: Pradmenys Lietuvos samanų florai tirti (Beiträge zur Moosflora Litauens). – Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto darbai, 9: 163–179.
- MINKEVIČIUS A., 1955: Vadovas Lietuvos TSR miškų, pievų ir pelkių samanoms pažinti. – Vilnius.
- PIPINYS J., 1956: Mkhi lugov i nizinnikh bolot vostočnoj časti Litovskoj SSR i ikh značenje dlja tipologii lugov. Avtoref. na soiskanie učenoj stepeni kand. biol. nauk. – Vilnius.

Profesorius Antanas Minkevičius – fitopatologijos Lietuvoje pradininkas, plėtotojas, pedagogas ir raidos tyrinėtojas

Ernestas Kutorga

Vilniaus universitetas, Gyvybės mokslų centras, Biomokslų institutas
El. paštas: ernestas.kutorga@gf.vu.lt

Modernioji fitopatologija pradėjo plėtotis XIX a. viduryje Europoje, ir jau XX a. pradžioje daugelyje šalių veikė fitopatologijos arba augalų apsaugos įstaigos. Lietuvoje Rusijos imperijos valdymo metais ilgą laiką tokių įstaigų nebuvo, tačiau pavieniai autoriai skelbė darbų apie augalų ligas ir jų sukėlėjus. Baisogaloje 1909 m. įkurtoje Žemės ūkio bandymų stotyje pradėta registruoti žemės ūkio augalų ligas ir teiktos konsultacijos augalų ligų ir kenkėjų klausimais. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui stotis savo veiklą nutraukė. Profesorius Antanas Minkevičius taip apibūdino tuomečio prieškario mokslo būklę Lietuvoje: *[...] tuo tarpu, kai Rygoj veikė aukštoji mokykla polytechnikumas, o Tartuose tuomet vadinamasis Dorpato universitetas, Lietuva ilgus dešimtmečius buvo likusi be mokslo židinio, mokslo pasauliui tolimu, anais laikais sunkiai pasiekiamu užkampiu* (MINKEVIČIUS, 1937). Po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvai atkūrus valstybingumą, fitopatologijai šalyje pradėta ruošti pagrindus – Kaune prie Lietuvos universiteto Botanikos sodo 1925 m. įkurta Fitopatologijos laboratorija, Dotnuvoje prie Žemės ūkio akademijos Botanikos katedros 1927 m. įkurta Augalų apsaugos stotis (jai vadovavo prof. V. Vilkaitis; joje buvo Fitopatologijos skyrius), Vilniuje 1928 m. įkurta Augalų apsaugos stotis (jai vadovavo prof. J. Tšebinskis (*J. Trzebiński*)) (KLIMAVIČIŪTĖ, 2002).

Vienas svarbiausių vaidmenų plėtojant fitopatologiją Lietuvoje teko prof. A. Minkevičiui. Dar studijuodamas biologiją Lietuvos universitete, prof. K. Regelio kvietimu jis 1925 m. pradėjo dirbti fitopatologu Botanikos sode Kaune. Prisiminimų knygoje „Mano gyvenimo nuotrupos“ apie tai rašė: *[...] prof. K. Regel'io pasiūlymas mane pradžiugino kaip lašas vandens, iškritęs dykumoje. Man siūloma vieta buvo fitopatologo su jaunesniojo laboranto atly-*

ginimu. Žodį „fitopatologas“ pirmą kartą išgirdau, nes fitopatologijos kurso dar nebuvau išklauses. Kai paaiškino, kad turėsiu reikalą su augalų ligomis, neilgai galvojęs pasiūlymą priėmiau (MINKEVIČIUS, 2004). Botanikos sode A. Minkevičius organizavo pirmąją Lietuvoje Fitopatologijos laboratoriją ir pradėjo tyrinėti augalų ligas sukeliančius grybus. Netrukus pasirodė jo pirmosios publikacijos fitopatologijos tema: „Bulvių puvinimo liga“ (1925 m.), „Bulvių puvinimo grybelis (*Phytophthora infestans* de Bary) ir kaip su juo kovoti“ (1926 m.), „Kai kurie parazitiniai grybai, surinkti Lietuvoje 1925 ir 1926 m.“ (1927 m.). Baigęs universitetą, A. Minkevičius 1930–1932 m. tobulinosi bendrosios fitopatologijos srityje Federalinės aukštosios technikos mokyklos Botanikos institute Ciuriche, Šveicarijoje, pas žymų mikologą ir fitopatologą prof. E. A. Goimaną (*E. A. Gäumann*). Atlikęs eksperimentinius tyrimus, jis parengė disertacinį darbą „Untersuchungen über den Einfluss der Narkose auf die Pilzempfindlichkeit der Pflanzen [liet. Tyrimai apie narkozės įtaką augalų apsikrėtimui grybais]“, kuris 1932 m. buvo išspausdintas mokslo žurnale „Phytopathologische Zeitschrift“. Už šį darbą A. Minkevičius gavo gamtos mokslų daktaro laipsnį. Grįžęs į Lietuvą, toliau tyrė parazitinius grybus ir rinko jų kolekcijas, daugiausia dėmesio skirdamas rūdinių grybų rūšių įvairovei, biologijai ir jų sukeliams ligoms. Kruopščius tyrimus apibendrino monografijoje „Lietuvos rūdžių (*Uredinales*) floros metmenys“ (1937 m.). Šį habilitacinį darbą labai gerai įvertino Vytauto Didžiojo universiteto profesūra, už jį 1938 m. universitetas A. Minkevičiui suteikė privatdocento vardą. Toliau individualiai ar su savo mokiniais ir kolegomis tyrė rūdinius ir kūlinius (*Ustilaginales*) grybus, peronosporiečius (*Peronosporales*), įvairių sistematinių grupių aukšliaugrybius, augalų ligų vystymąsi ir išplitimą. Tyrimų rezultatus skelbė mokslo žurnaluose „Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto darbai“, „Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sodo raštai“, „Vilniaus valstybinio universiteto mokslo darbai. Gamtos ir matematikos mokslų serija“, „Vilniaus valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto mokslo darbai“, „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Biologija“, „Lietuvos TSR Mokslų akademijos Biologijos instituto darbai“, „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. Serija C“ ir „Mikologija i fitopatologija“ (Leningradas) (MAZELAITIS, 1970; SAKALAUSKAITĖ, 1990). Fitopatologijos ir mikologijos tyrimų rezultatus Profesorius pristatydavo Lietuvos mokslų akademijos susirinkimuose, įvairiose Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir kitose šalyse vykusiose konferencijose ir simpoziumuose. Kartu su kolegomis iš Lietuvos mokslų akademijos Botanikos instituto 1985 m. inicijavo

daugiatomio leidinio „Lietuvos grybai“ rengimą ir leidybą. Jis buvo šio leidinio redakcinės kolegijos pirmininkas. Be to, 1991 m. ir 1993 m. kartu su habil. dr. M. Ignatavičiūte parašė dvi pirmąsias leidinio knygas, skirtas rūdiečiams (*Uredinales*) grybams.

Gerai organizaciniai ir vadovavimo gebėjimai leido Profesoriumi sukurti, plėtoti mokslinių tyrimų padalinius, kuriuose buvo vykdomi fitopatologijos srities tyrimai, ir vadovauti tiems padaliniams – minėtai Fitopatologijos laboratorijai, kuri veikė 1925–1940 m. Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sode, Vilniaus universiteto Augalų sistematikos (vadovavo 1940–1943 m.), Žemesniųjų augalų sistematikos (1944–1952 m.) ir Botanikos (1952–1972 m.) katedroms, Lietuvos mokslų akademijos Biologijos instituto Botanikos poskyriui (1945–1950 m.), Fitopatologijos sektoriui (1958–1959 m.) ir šios akademijos Botanikos instituto Fitopatologijos sektoriui (1959–1961 m.).

Fitopatologijos discipliną prof. A. Minkevičius pradėjo dėstyti Vytauto Didžiojo universiteto studentams nuo 1938 m., vėliau ją dėstė Vilniaus universitete. Daug dėmesio Profesorius skyrė mokomosioms ekskursijoms ir laboratoriniams darbams, kuriems ligotų augalų dalijamąją medžiagą dažnai pats surinkdavo ekspedicijų ar išvykų į gamtą metu. A. Minkevičius yra pirmojo lietuvių kalba parašyto fitopatologijos vadovėlio „Fitopatologijos pagrindai“ (1948 m.) autorius. Šiame didelės – 488 puslapių – apimties ir 2 200 egzempliorių tiražu išleistame vadovėlyje apibendrintos pasaulio ir Lietuvos fitopatologų sukauptos žinios, pateikti lietuviški augalų ligų ir jų sukėlėjų pavadinimai bei mokslo terminai. Vadovėlis iliustruotas fotografijomis ir piešiniais, kurių dalį nupiešė pats autorius. Po dvejų metų pasirodė būsimiems miškininkams ir sodininkams skirtas A. Minkevičiaus vadovėlis „Grybinės medžių ir krūmų ligos“ (1950 m., tiražas 1 200 egzempliorių), kuriame taip pat yra originalių autoriaus darytų piešinių ir fotografijų. Prof. A. Minkevičius aprašė obelių ir kriaušių ligas leidinyje „Vadovas kovai prieš sodų ligas ir kenkėjus“ (1960 m.) bei vaismedžių ir vaiskrūmių virusines ligas leidinyje „Virusinės augalų ligos“ (1967 m.). Profesoriaus vadovaujama grupė autorių parengė „Vadovą augalų ligoms pažinti“ (1970 m., 4 000 egzempliorių). Vėliau jis aprašė ir iliustravo parazitinius papėdgrybius „Augalų apsaugos darbuotojo žinyne“ (1974 m., 7 000 egzempliorių) bei rūdiečius grybus mokslo leidinyje „Lietuvos TSR rūdiečiai grybai (*Uredinales*)“ (1982 m., 500 egzempliorių) ir „Opredelitel ržavčinnikh gribov Litovskoj SSR [liet. Vadovas Lietuvos TSR rūdiečiams grybams pažinti]“ (1968 m.). Šie leidiniai tapo svarbiomis mokymui ir profesinei veiklai skirtomis knygomis, kurias ilgus metus

naudojo augalų apsaugos specialistai, augalų ligų tyrėjai, studentai ir žemės ūkio technikumų moksleiviai.

Verta paminėti, kad Profesorius daug dėmesio skyrė lietuviškiems botanikos, mikologijos ir fitopatologijos terminams. Kaip Botanikos žodyno komisijos narys A. Minkevičius rinko, svarstė ir pildė augalų ir grybų vardyną, kūrė lietuviškus mikologijos ir fitopatologijos terminus. Šis darbas labai pravertė sudarant „Lietuviško botanikos žodyno I dalį“ (1938 m.) ir „Botanikos terminų žodyną“ (1965 m.), rengiant vadovėlius, įvairias knygas ir straipsnius.

Profesorius skatino studentus ir tyrėjus imtis mokslinio darbo. Vienas didžiausių jo nuopelnų Lietuvos fitopatologijai – išugdytas didelis būrys talentingų mokslininkų. Jo vadovaujami net 18 disertantų sėkmingai apgynė mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertacijas fitopatologijos ir parazitinių grybų tyrimo temomis: O. Gudynaitė (Špokauskienė) (1952 m.), M. Strukčinskas (1955 m.), L. Žuklys (1958 m.), M. Ignatavičiūtė (1959 m.), V. Mikalaitė (1959 m.), E. Petrauskaitė (1960 m.), A. Rimkus (1960 m.), A. Lužauskas (1962 m.), R. Žuklienė (1962 m.), S. Jermalavičiūtė (Stanevičienė) (1964 m.), I. Puipienė (1964 m.), A. Vasiliauskas (1964 m.), D. Kavaliauskienė (1966 m.), B. Radzevičius (1967 m.), L. Šidla (1967 m.), S. Rukšėnaitė-Berckienė (1971 m.), D. Repšienė (1974), R. Citavičius (1980 m.). Be to, prof. A. Minkevičius buvo dr. M. Ignatavičiūtės daktaro (dabar – habilituoto daktaro) disertacinio darbo (1972 m.) vadovas (STRUKČINSKAS, 1992). Profesoriaus mokiniai toliau plėtojo fitopatologijos tyrimus ir švietimą įvairiose Lietuvos mokslo institucijose – Botanikos, Žemdirbystės ir Miškų institutuose, Lietuvos žemės ūkio akademijoje ir Vilniaus universitete.

Mokslo istorija taip pat buvo viena iš Profesoriaus mokslinių tyrinėjimų sričių ir jų propagavimo būdų. Jis rašė apie žymius Lietuvos ir užsienio biologus V. F. Broterusą (*V. F. Brotherus*), J. Dagį, E. A. Goimaną (*E. A. Gäumann*), S. B. Gorskį, K. Grybauską, B. Hryneveckį (*B. Hryniewiecki*), T. Ivanauską, J. Kuprevičių, M. Natkevičaitę-Ivanauskienę, J. Pabrėžą, P. Šivickį, L. Vailionį. Taip pat apžvelgdavo paskelbtus botanikos, mikologijos ir fitopatologijos darbus bei įvykusius mokslo renginius. Savo mokslo publikacijas paprastai pradėdavo nuo tyrimų istorijos apžvalgos. Didelį dėmesį mokslui ir švietimui liudija Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biomokslų instituto Botanikos ir genetikos katedroje saugomas Profesoriaus neskelbtas rankraštis „Mikologijos ir fitopatologijos mokslų vystymasis Lietuvoje“ (MINKEVIČIUS, 1959). Rankraštyje pirmą kartą lietuvių kalba detalai aprašyta mikologijos ir fitopatologijos raida pasaulyje ir Lietuvoje nuo antikos laikų iki XX a. šeš-

tojo dešimtmečio, sudarytas 126 bibliografijos šaltinių sąrašas. Šis rankraštis yra svarbus šaltinis Lietuvos mokslo istorijai, juo rėmėsi prof. K. Brundza, rengdamas mokslo veikalą „Lietuvos TSR auginamų augalų parazitiniai grybai ir kai kurie parazitinių grybų biologijos klausimai“ (1961 m., rusų kalba, redaktorius A. Minkevičius). Lietuvos mokslų akademijos visuotinio susirinkimo mokslinėje sesijoje, kuri vyko 1960 m., Profesorius detaliai apžvelgė fitopatologijos mokslo raidą Lietuvoje (MINKEVIČIUS, 1961), vėliau platesnei auditorijai paskelbė keletą straipsnių rusų kalba apie fitopatologijos ir mikologijos istoriją Lietuvoje bei kitose Baltijos šalyse (MINKEVIČIUS, 1962; MINKEVIČIUS, MARLAND, 1964).

Prof. A. Minkevičius mokslo populiarinimą vertino kaip piliečio pareigą ir mokslininko misiją visuomenėje. Didelė dalis spausdintos produkcijos yra mokslo populiarinimo straipsniai ir knygelės, pavyzdžiui, „Svarbesniosios tabako ligos ir jo kenkėjai“ (1944 m.), „Bulvių ir kitų augalų vėžys“ (1951 m.), „Javų rūdys ir kovos su jomis būdai“ (1955 m.). Profesoriaus parašyti straipsniai apie augalų ligas, jų sukėlėjus ir augalų apsaugos būdus išspausdinti „Lietuviškojoje enciklopedijoje“ ir įvairiuose žurnaluose bei laikraščiuose: „Lietuva“, „Gamta“, „Kosmos“ (Kaunas), „Žemės ūkis“, „Mūsų sodai“, „Mūsų girios“, „Naujoji sodyba“, „Ūkininko patarėjas“, „Mokslas ir gyvenimas“, „Mūsų gamta“, „Girios“, „Valstiečių laikraštis“, „Žemės ūkis“, „Zašcita rastenij“.

Apibendrinant galima teigti, kad prof. A. Minkevičius buvo vienas žymiausių Lietuvos fitopatologų. Jis nenuilstamai dirbo per savo ilgą mokslininko ir pedagogo karjerą, praturtino jauną Lietuvos fitopatologijos mokslą naujomis žiniomis, sudarė parazitinių grybų ir jų augalų maitintojų pavyzdžių kolekciją, paskelbė daug straipsnių, monografijų, vadovėlių ir kitų leidinių, skirtų pažinti augalų ligas ir jų sukėlėjus. Profesorius buvo mokslinių tyrimų padalinių įkūrėjas ir vadovas, leidinių redaktorius, mokslo renginių organizatorius, mikologijos ir fitopatologijos dėstytojas, šių sričių lietuviškų vardų ir terminų kūrėjas, studentų baigiamųjų darbų ir mokslininkų disertacijų vadovas bei oponentas. Kolegos fitopatologai, mikologai ir botanikai labai gerai įvertino prof. A. Minkevičiaus mokslinę ir pedagoginę veiklą, pagrįstai jį vadino garbingais vardais: Mokytoju, Lietuvos fitopatologijos pradininku ar tėvu, sporinių augalų tyrimo pionieriumi, Lietuvos botanikos patriarchu (MAZELAITIS, 1970; STRUKČINSKAS, 1985, 2000; IGNATAVIČIŪTĖ, STANEVIČIENĖ, 1995; STANKEVIČIENĖ, 2018).

Literatūra

- IGNATAVIČIŪTĖ M., STANEVIČIENĖ S., 1995: Lietuvos botanikos patriarcho profesoriaus Antano Minkevičiaus jubiliejus. – *Botanica Lithuanica*, 1: 113–117.
- KLIMAVIČIŪTĖ J., 2002: Botanikos mokslo raida Lietuvoje 1919–1943 m. – Vilnius.
- MAZELAITIS J., 1970: Antanas Jokubovič Minkevičius (k 70-letiju so dnja roždenija). – *Mikologija i fitopatologija*, 4 (4): 388–392.
- MINKEVIČIUS A., 1937: Lietuvos rūdžių (*Uredinales*) floros metmenys. – Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto darbai, 11 (4): 335–450.
- MINKEVIČIUS A., 1959: Mikologijos ir fitopatologijos mokslų vystymasis Lietuvoje [Neskelbtas rankraštis: mašinraštis, su autoriaus autografu, 49 lapai. Rankraštis saugomas Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biomokslų instituto Botanikos ir genetikos katedroje].
- MINKEVIČIUS A., 1961: Fitopatologijos mokslo pasiekimai Tarybų Lietuvoje ir jų reikšmė liaudies ūkiui. – Kn.: MATULIS J. (red. kol. pirm.), *Mokslas Tarybų Lietuvoje*: 269–277. – Vilnius.
- MINKEVIČIUS A., 1962: Obzor mikologičeskikh issledovanij v Litve i bližajšie zadači raboty v etoj oblasti. – *Botanilised uurimus (Scripta Botanica, Tartu)*, 2: 25–37.
- MINKEVIČIUS A., 2004: *Mano gyvenimo nuotrupos*. – Kaunas.
- MINKEVIČIUS A., MARLAND A., 1964: Očerck razvitija mikologii i fitopatologii v Pribaltijskikh respublikakh. – *Trudy Vsesojuznogo naučnogo issledovatel'skogo instituta zaščity rastenij*, 23: 240–250.
- SAKALAUSKAITĖ J., 1990: Antanas Minkevičius: bibliografinė rodyklė. Diplominis darbas, Vilniaus universitetas. – Vilnius.
- STANEVIČIENĖ A., 2018: Fitopatologijos ir entomologijos mokslo raida Vytauto Didžiojo universitete. – Kn.: Žmogaus ir gamtos sauga: 105–108. – Akademija.
- STRUKČINSKAS M., 1985: Augalų ligų ir jų sukėlėjų tyrimų išvystymas Lietuvoje. – Kn.: Lietuvos TSR Mokslų akademija ir taikomieji mokslai respublikoje 1941–1985 m.: 52–71. – Vilnius.
- STRUKČINSKAS M., 1992: Lietuvoje iki 1992 metų fitopatologijos ir mikologijos klausimais paruoštos daktarinės ir kandidatinės disertacijos. – Vilnius.
- STRUKČINSKAS M., 2000: Profesorius Antano Minkevičiaus 100-mečio sukaktis. – *Mokslo Lietuva*, 9 (211): 12.

Apie Lietuvos botanikos ir mikologijos patriarchą profesorių Antaną Minkevičių

Jonas Remigijus Naujalis

Lietuvos mokslų akademijos Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius
El. paštas: jonas.naujalis@gf.vu.lt

Prieš 120 metų, priešpaskutinę pavasario dieną, 1900 m. gegužės 30 d., dabartinio Molėtų rajono Girsteitiškio (arba Girsteikiškio) kaime (buvęs Alanotos valsčius) ūkininkų Jokūbo ir Juozapotos (buvusi Repečkaitė) Minkevičių šeimoje gimė Antanas Minkevičius. Be jo praėjusio amžiaus mūsų krašto botanikai ir mikologijai skirtų mokslo darbų apskritai neįmanoma įsivaizduoti šių biologijos krypčių plėtros Lietuvoje. Būtent A. Minkevičius buvo žmogus, kuris savo įvairiapusiškais darbais suformavo, o daugeliu atvejų ir išplėtojo pagrindines botanikos ir mikologijos raidos kryptis pokarinėje Lietuvoje. Tik gyvendami be galo greitoje laiko tėkmėje, kai savaitės pralekia kaip valandos, mėnesiai – kaip savaitės, o metai – kaip mėnesiai, mes, niekad nesustojančio laiko ir mažesnių ar didesnių rūpesčių nešami, dažnokai primirštame mūsų pirmtakų atliktus, o dabar jau mokslo istorija tapusius, reikšmingus darbus. Todėl graži jubiliejinė data yra itin gera proga prisiminti A. Minkevičiaus asmenybę ir svarbiausius jo nuopelnus mūsų krašto mokslui.

A. Minkevičiaus mokslinė veikla buvo susijusi su trimis institucijomis – Vytauto Didžiojo universitetu, Vilniaus universitetu ir Lietuvos mokslų akademija. Aukštaitijos vaikas A. Minkevičius 1920 m. baigė Vilniaus lietuvių gimnaziją ir nusprendė tapti gamtininku. Nepaisant sudėtingos politinės to meto situacijos, palankiai susiklosčius įvairioms aplinkybėms, A. Minkevičius 1921 m. pradėjo lankyti ką tik Kaune įsteigtą Aukštųjų kursų vakarines paskaitas, o 1923 m. tapo visiškai naujai Kaune įkurto Lietuvos universiteto Matematikos-gamtos fakulteto studentu. Studijos sekėsi puikiai, todėl labai darbštus ir itin pareigingas studentas 1925 m. buvo priimtas dirbti į Botanikos sodą jaunesniuoju laborantu, kur visus botanikos reikalus universitete kuravęs profesorius Konstantinas Regelis (*Constantin Andreas von Regel*, 1890–1970) jam pasiūlė tirti augalų ligas ir jas sukeliančius patogeninius grybus. Šis pirmasis mokslinis įpareigojimas buvo labai reikšmingas: įvairaus pobūdžio apskritai labai perspektyvūs fitopatologiniai tyrimai (tarp daugelio kitų) tapo

vienais svarbiausių per visą A. Minkevičiaus mokslinę karjerą. Tirti augalų ligas A. Minkevičiui sekėsi puikiai: dar būdamas studentu 1927 m. to meto populiariame žurnale „Kosmos“ paskelbė pirmąją publikaciją apie Lietuvos parazitinius grybus. Baigęs universitetą 1928 m. A. Minkevičius toliau dirbo paties įsteigtoje Fitopatologijos laboratorijoje, tapo jos vadovu, kol netrukus, 1930 m., išvyko tęsti studijų į Šveicariją, kur 1932 m. Federalinėje aukštojoje technikos mokykloje Ciuriche apgynė disertaciją „Tyrimai apie narkozės įtaką augalų apsikrėtimui grybais“. Gavęs gamtos mokslų daktaro laipsnį, A. Minkevičius Kaune toliau aktyviai vykdė fitopatologinius ir bendruosius mikologinius tyrimus. Šių mokslinių darbų svarbiausias rezultatas buvo jo 1938 m. Vytauto Didžiojo universitete apgintas habilitacinis darbas „Lietuvos rūdžių (*Uredinales*) floros metmenys“. Nuo 1938 m. A. Minkevičius pradėjo biologijos studijų programos studentams skaityti greitai populiariu tapusį fitopatologijos kursą. Taip Lietuvoje atsirado nauja biologijos mokslo kryptis, kurios pradininkas buvo vis daugiau jaunatviško ryžto ir pasitikėjimo savo veikla įgaunantis A. Minkevičius. Jau po karo, 1948 m., Vilniaus universitete A. Minkevičius išleido labai plačios apimties vadovėlį aukštosioms mokykloms „Fitopatologijos pagrindai“, o 1950-aisiais – kitą vadovėlį „Grybinės medžių ir krūmų ligos“. Šiek tiek vėliau – 1957 m., A. Minkevičius su savo mokiniu dr. Jonu Mazelaičiu (1907–1994) išleido pirmąjį mūsų krašto grybų pažinimo vadovą „Valgomieji ir nuodingieji grybai“. Praeito amžiaus aštuntojo dešimtmečio pradžioje jau su savo mokiniais ir sekėjais išleido didelę praktinę vertę turėjusius darbus „Vadovas augalų ligoms pažinti“ (1970 m.) ir „Augalų apsaugos darbuotojo žinynas“ (1974 m.). 1981 m. A. Minkevičiui su bendraautoriais už darbų ciklą „Lietuvos TSR makromicetai“ paskirta Lietuvos valstybinė premija. Paskutines monografijas apie grybus A. Minkevičius su savo mokine habil. dr. Milda Ignatavičiūte (1930–2015) išleido 1991 m. ir 1993 m. Tokiems kapitaliniams mokslu darbams parengti vien darbštumo ir pareigingumo tikrai neužteko, reikėjo ir talento – šia savybe A. Minkevičius tėvų ir gamtos tikrai buvo apdovanotas.

Augalų ligų ir grybų tyrimai nebuvo vienintelis A. Minkevičiaus mokslinės veiklos baras prieškariniame Vytauto Didžiojo universitete. Prof. K. Regelis, pats būdamas floristas ir augalų geografas, siekė plėtoti įvairiapusiškus Europos universitetams būdingus botanikos tyrimus. Tokių tyrimų baras buvo labai platus: juk 1832 m. uždarius Vilniaus universitetą, Lietuvos teritorijoje ilgas devyniasdešimt metų faktiškai jokie botanikos ir mikologijos tyrimai apskritai nevyko – nebuvo jokių mokslo institucijų ir specialistų, gebančių

įvertinti krašto augalų ir grybų įvairovę. Nuo pat darbo Kaune pradžios prof. K. Regelis į savo mokslinių idėjų ir sumanymų įgyvendinimą įtraukdavo savo mokinius. Pamatęs A. Minkevičiaus susidomėjimą samanomis, K. Regelis paskatino jį tirti Lietuvos samanų įvairovę. Europos universitetuose tuo metu briologija – mokslas apie samanas – pradėjo klestėti, o Lietuvoje visiškai nieko nebuvo. Prof. K. Regelio žodis A. Minkevičiui: *Kolega Antanai, Lietuvai reikia*, – buvo šventas. Prasidėjo darbas: pradžioje A. Minkevičius samanas rinko Kauno apylinkėse, vėliau apkeliavo visą Žemaitiją. Jau 1929 m. žurnale „Kosmos“ paskelbė pirmuosius savo samanų įvairovės tyrimo rezultatus. Vėliau duomenis apie miškų samanas nuolat skelbdavo labai populiariame žurnale „Mūsų girios“. 1931 m. ir 1935 m. Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakulteto „Darbuose“ publikavo du didelius mokslinius straipsnius apie Lietuvos samanų įvairovę. Po karo, 1955 m., jau Vilniaus universitete apibendrino savo samanų tyrimų rezultatus didelės apimties „Vadove Lietuvos TSR miškų, pievų ir pelkių samanomams pažinti“. Už šį darbą A. Minkevičius 1959 m. buvo apdovanotas Lietuvos valstybine premija. Net keturis dešimtmečius – iki 1995 m. – tai buvo vienintelis mūsų krašto samanas apibūdinantis vadovas. Unikalus dalykas – absoliučios daugumos vadove esančių samanų paveikslų (jų pateikta net 206) autorius yra pats A. Minkevičius, tai rodo jo išgilinimą į samanų rūšių diagnostinius požymius. Taigi A. Minkevičius yra šiuolaikinių briologinių tyrimų pradininkas Lietuvoje.

Prieškarinėje Lietuvoje profesorius K. Regelis intensyviai plėtojo induočių augalų floros bendruosius tyrimus. Todėl studentams ir visiems besidomintiems botanika aktualiausia problema buvo, kad neturėta lietuviško augalų pažinimo vadovo. Tokios knygos tiesiog niekas Lietuvoje nebuvo parengęs. Augalų pažinimo vadovo problemą, sulaukę tuomečio Matematikos-gamtos fakulteto dekanı prof. Zigmo Žemaičio (1884–1969) palaikymo ir prof. K. Regelio pritarimo, spręsti ėmėsi ištis drąsūs, tik ką universitetus baigę, tokio darbo patirties visai neturintys jaunuoliai Jonas Dagys (1906–1993, būsimasis žymus augalų fiziologas, Vilniaus universiteto profesorius ir Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas), Jurgis Kuprevičius (1897–1941, geras augalų žinovas, žuvo karo metais) ir A. Minkevičius. Ir štai botaninė sensacija: 1934 m. „Vadovas Lietuvos augalams pažinti“ pasirodė knygynuose. Leidinys buvo rengtas šiek tiek skubotai, todėl nebuvo itin aukšto mokslinio lygio, ypač jame trūko augalų rūšių lietuviškų pavadinimų, nes daugelis jų dar tiesiog nebuvo sukurti. Problemų kilo ir dėl lietuviškų botanikos terminų, vadovo sudarytojai teigė, kad kai kuriuos terminus „teko ir patiems nukalti“.

Bet svarbiausias tikslas buvo pasiektas: visi, turintys šiek tiek botanikos žinių ir noro, prireikus galėjo savarankiškai nustatyti Lietuvos savaiminių ir daugelio kultūrinių augalų rūšinę priklausomybę.

A. Minkevičiui rengiant „Vadovą Lietuvos augalams pažinti“ įgyta organizacinė patirtis labai pravertė vėliau, kai Lietuvos mokslų akademijos prezidentas priėmė nutarimą leisti daugiatomį veikalą „Lietuvos TSR flora“. Abejojančių dėl tokio sumanymo buvo nemažai – ar užteks žinių ir jėgų tokiam išties dideliame ir atsakingame darbui, tuojau pat apie tokias kalbas sužinoję iš buvusio Leningrado atskubėjo „geranoriški patarėjai ir potencialūs talkininkai“. Mandagiai padėkojus, buvo nuspręsta leisti kapitalinį darbą apie Lietuvos florą savo jėgomis. Būsimojo leidinio redakcinės kolegijos vyriausioju redaktoriumi sutiko būti A. Minkevičius, jam ir teko didžiausia atsakomybė organizuojant darbų pradžią. Bet A. Minkevičius su kitais redakcinės kolegijos nariais sėkmingai įveikė visus organizacinius sunkumus ir 1959 m. buvo išleistas „Lietuvos TSR floros“ I tomas. Trūko kvalifikuotų autorių, todėl pats A. Minkevičius šiame tome aprašė daugumą augalų rūšių. Lietuvos floros leidimas gerokai užtruko, paskutinis, VI, tomas pasirodė tik 1980 m., bet visas darbas buvo atliktas Lietuvos botanikų pajėgomis. Tai buvo didelis Lietuvos botanikos laimėjimas. Nors sulaukęs garbingo amžiaus, A. Minkevičius buvo vienas svarbiausių daugiatomio veikalo „Lietuvos grybai“, pradėto leisti praėjusio amžiaus paskutiniame dešimtmetyje, organizatorių.

1940 m. A. Minkevičius drauge su Matematikos-gamtos fakultetu persikėlė į Vilniaus universitetą, kur tapo profesoriumi ir Botanikos katedros vedėju. Kartu nuo 1945 m. A. Minkevičius pradėjo dirbti Lietuvos mokslų akademijai priklausiusiuose instituteuose. Jo iniciatyva Biologijos institute buvo įkurtas Botanikos sektorius, kurio vadovu iki 1952 m. jis pats buvo. Reorganizavus Biologijos institutą dirbo moksliniu bendradarbiu, o 1959–1961 m. buvo Botanikos instituto Fitopatologijos sektoriaus vadovas. 1956 m. A. Minkevičius išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu. Eidamas akademiko sekretoriaus pareigas, 1961 m. A. Minkevičius pradėjo vadovauti Mokslų akademijos Gamtos mokslų skyriui. Jį reorganizavus, iki 1963 m. vadovavo naujai suformuotam Chemijos ir biologijos skyriui. Beveik du dešimtmečius (1971–1989 m.) A. Minkevičius buvo mokslinio žurnalo „Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. Biologijos mokslų serija (C)“ vyriausioju redaktoriumi.

Praeito amžiaus šeštajame dešimtmetyje su Botanikos instituto darbuotojais ir studentais A. Minkevičius pradėjo tirti vandens telkinių dumblius.

Pradžioje Daugų ežere buvo atlikti bentoso ir fitoplanktono tyrimai, vėliau Trakų ežeruose tirti maurabraginiai dumbliai. Moksliniuose žurnaluose paskelbtos publikacijos apie vandens telkinių dumblių įvairovę parodė, kad A. Minkevičiui vadovaujant Lietuvoje susiformavo nauja mokslinių tyrimų šaka – hidroalgologija. Svarbus sumanymas buvo pradėti tirti Kuršių marių florą. Kelerių metų tyrimo rezultatai buvo paskelbti 1959 m. rusų kalba išleistoje kolektyvinėje monografijoje „Kuršių marios“. A. Minkevičiaus mokinė, Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto dėstytoja dr. Česlava Pocienė (1928–2014) buvo pirmoji Lietuvoje pradėjusi ir išplėtojusi dirvožemio dumblių (pedoalgologinius) tyrimus.

Praeito amžiaus septintojo dešimtmečio pradžioje A. Minkevičius išplėtojo Lietuvos kerpių tyrimus, kuriuos buvo pradėjęs dar studijuodamas ir dirbdamas fitopatologu Lietuvos universitete. Kaip buvo įpratęs nuo jaunystės, A. Minkevičius surinktus duomenis apie kerpių įvairovę iš karto, 1963 m., pradėjo skelbti populiariame žurnale „Mūsų girios“ ir „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbuose“, tuo lyg skatindamas ir kitus gamtininkus aktyviau imtis beveik netirtos Lietuvoje organizmų grupės tyrimų. Kerpės – lichenizuoti grybai, labai svarbūs daugelio gamtinių sistemų komponentai. Greitai buvo surinkta didelė kerpių kolekcija, kuriai tvarkyti A. Minkevičius pasitelkė neprofesionalę, bet didelio noro ir gabumų tokiai veiklai nestokojusią Teklę Rudzinskaitę (1927–1994). Po keliolikos metų intensyvaus darbo – 1983 m., kartu su buvusio Vilniaus pedagoginio instituto docentu Vytautu Galiniu (1927–1999) buvo parengtas ir išleistas „Vadovas Lietuvos kerpėms pažinti“. Dėl to Lietuvoje daugeliui, ypač studentams, atsirado galimybių pradėti pažinti kerpės ir plėtoti naują tyrimų kryptį – lichenologiją.

Iš visų botanikos objektų A. Minkevičius labiausiai mėgo medžius. To įrodymas yra 1954 m. jo išleistas veikalas „Savaime augantieji, auginami bei auginami Lietuvoje spygliuočiai medžiai ir krūmai“. Šiuo savo darbu A. Minkevičius svariai padėjo dendrologijos – mokslo apie medžius – plėtrai Lietuvoje.

Sukauptomis žiniomis A. Minkevičius dosniai dalijosi su savo mokiniais ir kolegomis – visiems besikreipiantiems visada rasdavo laiko. Mokėjo kantiškai išklausti ir patarti, o prireikus ir padėti. Buvo labai teisingas kitiems ir be galo padorus žmogus. Pagrindinis jo mokslinės veiklos bruožas – visus pradėtus darbus užbaigti. Todėl nuostabos nekelia A. Minkevičiaus mokinės, Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto doc. Irenos Birutės Šarkinienės (1920–1987) nuoroda, kad profesoriui vadovaujant buvo parengta ir apginta trisdešimt daktaro (pagal dabartinę sistemą) disertacijų. Už nuopelnus

moksliui A. Minkevičiui 1960 m. buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio mokslo veikėjo vardas. Ankstesniais laikais daugelis mokslo žmonių A. Minkevičių vadino Lietuvos botanikos patriarchu. Manau, kad visiškai pelnytai.

Sulaukęs žilos senatvės, A. Minkevičius mirė 1998 m. lapkričio 28 d., palaidotas Antakalnio kapinėse Vilniuje. Už nuopelnus Lietuvos mokslui 2000 m. Vilniaus universiteto Petro Skargos kieme A. Minkevičiaus garbei buvo atidengta memorialinė lenta. Naujai grybo rūšiai 2002 m. suteiktas pavadinimas *Scolicosporium minkeviciusii* Treigienė. Prasminga, gražu ir labai moksliška. Didžiausia garbė Kolegos profesoriaus Antano MINKEVIČIAUS atminimui!

Profesorius Antanas Minkevičius – Lietuvos kerpių tyrėjas

Ingrida Prigodina Lukošienė

Vilniaus universitetas, Gyvybės mokslų centras, Biomokslų institutas
El. paštas: ingrida.prigodina@gf.vu.lt

Lietuvoje nuo XX a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigos, nuo Vilniaus Stepono Batoro universiteto darbuotojų A. Michalskio (*A. Michalski*) ir J. Movšovičiaus (*J. Mowszowicz*) darbų iki septintojo dešimtmečio pradžios kerpės buvo menkai tiriamos, t. y. jomis nepakankamai išsamiai domėtasi. Šiuo laikotarpiu nepublikuota jokių rašytinių dokumentų, straipsnių ar pranešimų apie lichenologinius tyrimus Lietuvoje. Septintame dešimtmetyje kerpių tyrimų atgimimas prasidėjo kartu su Baltijos šalių mikologų ir lichenologų simpoziumais, kurių metu buvo pradėti intensyviai rinkti ne tik grybų, bet ir kerpių pavyzdžiai, pradėjo gausėti kerpių pavyzdžių kolekcija Vilniaus universiteto herbariume (WI). Po Antrojo pasaulinio karo pirmasis straipsnis apie kerpes buvo parengtas tik 1963 m. profesoriaus Antano Minkevičiaus ir paskelbtas mokslo žurnale „Biologija“ (MINKEVIČIUS, 1963a). Tai buvo Lietuvos kerpių sąvadas, kuriame apibendrinta Vilniaus universitete (tuo metu Vilniaus valstybiniam Vinco Kapsuko universitete) 1925–1961 m. surinkta medžiaga apie kerpes. Šiame straipsnyje nurodytos 115 rūšių kerpės, surinktos paties profesoriaus, jo studentų, Botanikos katedros darbuotojų. Sąvade pateiktos 25 naujos tuo metu Lietuvai kerpių rūšys, iki tol neminėtos ankstesniuose šaltiniuose. Daugiausia buvo pateiktos makroskopinės kerpių rūšys, bet nepamirštama pabrėžti tolesnių tyrimų būtinumą, ypač sunkiai pastebimų ir atpažįstamų žiauberiškujų kerpių. Tais pačiais 1963 m. A. Minkevičius, išnagrinėjęs spausdintus lichenologinius darbus, Baltijos šalių mikologų ir lichenologų simpoziumo pranešimo tezėse pateikė jau gausesnį, 205 rūšių Lietuvoje aptinkamų kerpių sąrašą (MINKEVIČIUS, 1963b). Profesorius skatino universiteto studentus domėtis kerpėmis, nagrinėti kolekcijas, aprašyti menkai tirtas žiauberiškujų kerpių rūšis. Vadovaujamos prof. A. Minkevičiaus studentės A. Kviklytė ir D. Kalantaitė išanalizavo Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos kerpių kolekciją (KVIKLYTĖ, KALANTAITĖ, 1962), o studentų praktikų metu rinkta medžiaga praturtino Vilniaus universiteto herbariumą naujais kerpių pavyzdžiais.

Prof. A. Minkevičius apie kerpes ne tik rašė mokslo leidiniuose, bet ir pristatė visuomenei šiuos įdomius organizmus, jų biologiją, ekologiją, naudą, tipingas rūšis tuo metu labai populiariame žurnale „Mūsų girios“ (MINKEVIČIUS, 1963c, 1963d).

Septinto dešimtmečio pabaigoje A. Minkevičius tolesnius kerpių tyrimus patikėjo Teklei Rudzinskaitei, kuri kelis dešimtmečius tyrė kerpes, paskelbė viena ir su bendraautoriais mokslinių straipsnių apie Lietuvos kerpes, o 1983 m. kartu su A. Minkevičiumi ir Vytautu Galiniu išleido „Vadovą Lietuvos kerpėms pažinti“ (MINKEVIČIUS ir kt., 1983), kuris ilgą laiką padėdavo studentams atpažinti kerpių rūšis vasaros praktikų metu ir rašant baigiamuosius darbus.

Vilniaus universiteto herbariume saugomi 436 kerpių pavyzdžiai, kurie surinkti, herbarizuoti paties prof. A. Minkevičiaus. Herbariume pavyzdžiai išsiskiria paties profesoriaus ranka užpildyta herbariumo etikete, kurioje pateiktas rūšies pavadinimas, substratas, radavietės nuoroda, metai bei parašas. Tai, kad didelė dalis profesoriaus surinktų kerpių rūšių yra teisingai apibūdintos, rodo jo puikų kerpių požymių išmanymą. Kiti kerpių pavyzdžiai buvo pervadinti vėlesnių tyrėjų tobulėjant kerpių pažinimo metodams. A. Minkevičiaus kerpių kolekciją sudaro 172 rūšių kerpės, priklausančios 58 gentims. Daugiausiai kerpių A. Minkevičius surinko 1961–1966 m., kai buvo ruošiami pirmieji Lietuvos grybų ir kerpių sąvadai. Trečdalį herbariume esančios A. Minkevičiaus kolekcijos sudaro pavyzdžiai, surinkti prieš Antrąjį pasaulinį karą, kai profesorius dirbo Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Seniausias pavyzdys datuotas 1925 m., o vėliausieji keturi pavyzdžiai žymi 1971 m. Dažniausiai A. Minkevičius kerpes rinko Kuršių nerijoje, Vilniaus ir Kauno apylinkėse.

Profesorius Antanas Minkevičius laikomas daugelio botanikos krypties pradininku Lietuvoje. Profesorius ne tik skatino pradėti tirti mažiausius, ne visada lengvai pastebimus ir atpažįstamus organizmus, tokius kaip dumbliai, samanos, mikromicetai ir kerpės, bet ir pats puikiai apie juos nusimanė, juos rinko ir rašė apie juos. Profesorių A. Minkevičių pelnytai galime vadinti ne tik mikologu, bet ir Lietuvos kerpių tyrėju.

Literatūra

KVIKLYTĖ A., KALANTAITĖ D., 1962: J. Pabrėžos kerpių ir samanų rinkinys. – Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Biologija: 2: 65–73.

- MINKEVIČIUS A., 1963a: Medžiaga Lietuvos TSR kerpių florai. – Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Biologija, 3: 81–95.
- MINKEVIČIUS A., 1963b: Lietuvos kerpių suvestiniai duomenys. – Antrojo Baltijos šalių mikologų ir lichenologų simpoziumo medžiaga, 13–20. – Vilnius.
- MINKEVIČIUS A., 1963c: Tipingosios mūsų miškų kerpės. – Mūsų girios, 4: 26–33.
- MINKEVIČIUS A., 1963d: Tipingosios mūsų miškų kerpės. – Mūsų girios, 5: 33–37.
- MINKEVIČIUS A., RUDZINSKAITĖ T., GALINIS V., 1983: Vadovas Lietuvos kerpėms pažinti. – Vilnius.

Atsiminimai apie profesorių Antaną Minkevičių

Vytautas Petras Rančelis

Vilniaus universitetas, Gyvybės mokslų centras, Biomokslų institutas
El. paštas: vytautas.rancelis@gmail.com

Man profesorius Antanas Minkevičius buvo ne tik ilgametis katedros bendradarbis, bet ir dėstytojas, dėstęs netgi ne vieną dalyką, ne tik žemesniųjų augalų, bet ir fitopatologijos kursus. Tikrai buvo unikalus dėstytojas. Sunku net įsivaizduoti, kad studentai žavėtųsi dėstytoju, kuris paskaitas skaito vienuodu, monotonišku balsu, ramiai, be jokių emocijų. Bet taip buvo. Geriausias to įrodymas – švenčiant Vilniaus universiteto 400-metį organizavome visų absolventų susitikimą ir apklausą. Dalyvavę absolventai geriausiu dėstytoju per visą laikotarpį išrinko prof. A. Minkevičių.

Studijų metais, nors ir buvau augalų fiziologijos specializacijos biologas botanikas, su Profesoriumi teko bendrauti įvairiomis progomis, pavyzdžiui, per studentų mokslines konferencijas, kur irgi jo ramus, santūrus būdas praversdavo, kai „užkaisdavo“ aistros, ypač vertinant pateiktus darbus. Tačiau man didžiausią įspūdį paliko prof. A. Minkevičiaus organizuotos mokslinės ekskursijos ir jo pasisakymai dėstytojų mokslinėse konferencijose.

Rudenį, kai tik prasidėdavo „grybų karštinė“, Profesorius organizuodavo ekskursijas į mišką, ne tik dėl grybų. Daug kam prof. A. Minkevičius – „priesiekęs“ grybininkas, bet jis domėjosi ir spygliuočiais medžiais bei krūmais, samanomis ir apie juos parašė monografijas, botanikos sode vykdė perspektyvių augalų introdukcijos bandymus. Ir ekskursijose buvo galima įsitikinti jo mokslinių interesų platumu ir gilumu. Iš tokių mokslinių ekskursijų man asmeniškai buvo įsimintiniausia į Alytaus miesto mišką Vidzgirį. Ten mano dar mokinio, vadinamojo jaunojo gamtininko, vaikščiota išvaikščiota. Tikrai šiuo mišku gali pasigirti alytiškiai. Jame labai didelė augalų ir grybų įvairovė, auga netgi mau-medžiai. Be to, turėjome du puikius vadovus, Profesorių bei puikų miško žinovą ir entuziastą Alytaus miškų ūkio direktorių S. Tuminauską, kurią pažinojau ir su kuriuo daug bendravome dar mokyklos laikais. Tai bent duetas. Ekskursijos buvo atviros, jose galėjo dalyvauti, kas norėjo. Šioje ekskursijoje, pavyzdžiui, įsiminė ketvirto kurso studentas geografas Česlovas Kudaba.

Didžiausią išpūdį man, kaip dar nuo mokyklos laikų labai besidominčiam paveldimumo klausimais, paliko mokslinės dėstytojų biologų konferencijos, kuriose galėjo dalyvauti ir studentai, bei prof. A. Minkevičiaus pozicija jose. Tais 1955–1960 m. vis dar buvo oficialiai įteisintas lisenkizmas. Vilniaus universiteto (VU) Gamtos mokslų fakultete buvo du ryškūs poliai. Vienas jų – lisenkizmo apologetas docentas Petras Petryla, tikrai labai geras sodininkystės bei agronomijos dalykų žinovas ir dėstytojas, bet, nelaimėi, aršus lisenkistas ir „Genetikos“ kurso dėstytojas. Gal ir laimei, nes irgi buvo unikalus dėstytojas, sugebėdavo taip kažką kalbėti, kad tikrai buvo neįmanoma to užsirašyti. Likdavome be užrašų. Tačiau iš genetikos pakako žinoti, kas pavaizduota I. Mičiurino rinktinių raštų paveikslėliuose ir apie bulių pieningumą. Daug šalininkų jis neturėjo. Tik vienas jo rėmėjas į konferencijas atnešdavo eksponatų, rodančių aplinkos sąlygų įtaką raidai. Nieko ginčytino. Kito poliaus priešakyje buvo profesorė (tada dar docentė) Marija Natkevičaitė-Ivanauskienė. Jai akstiną diskutuoti suteikdavo bet koks doc. P. Petrylos pranešimas, kad ir apie vaismedžių genėjimą. Prof. M. Natkevičaitė-Ivanauskienė iš karto kildavo į ataką. Ir čia įtikinamiausią, didžiausią išpūdį palikdavo prof. A. Minkevičiaus argumentacija. Pavyzdžiui, jis tuo pačiu ramiu monotonišku balsu išdėstė apie du neįnagrinėtus reiškinius – mitozę ir mejozę, užbaigdamas klausimu – kam visa tai?

Prof. A. Minkevičius buvo vienas iš tų mūsų profesorių ir dėstytojų, kuriuos bandė sutraiškyti biurokratų desantas iš Maskvos, atvykęs „egzaminuoti ir teisti“ Lietuvos biologų 1948 m. lapkritį vykusioje Lietuvos mokslų akademijos sesijoje po garsiosios 1948 m. rugpjūčio VASCHNIL'lo (Sąjunginė žemės ūkio mokslų akademija) sesijos. Gaila, kad prof. A. Minkevičius neteisingai apkaltintas prisitaikėliškumu labai geroje D. Blažytės-Baužienės studijoje apie lisenkizmą Lietuvoje (Lietuvos istorijos metraštis, 2010, Nr. 2, p. 131–155). Pirma, tai yra iš piršto laužtas teiginys. Tai netiesa. Taip galėjo tvirtinti tik tas, kuris nepažinojo prof. A. Minkevičiaus. Prisisitaikėliškumas visiškai nebūdingas prof. A. Minkevičiui. Profesorius turėjo įgimtą talentą nesivelti į neproduktyvias diskusijas. Šiuo tikrai sunkiu ir įtemptu laikotarpiu jam gelbėjo ir jo ramus, nuosaikus būdas. Antra, jo mokslinės veiklos kryptis (augalų ligos, fitopatologija), ūkinė jos svarba irgi padėjo jam išlikti giliau neištrauktam į tuo metu vykusias diskusijas.

Nors iš tiesų ne taip lengva buvo žinomam biologui prof. A. Minkevičiui išlikti neišsuktam į stalinistines „giras“, bandymų jį palaužti būta. Jam nepripažintas daktaro laipsnis, nors disertacija „Tyrimai apie narkozės įtaką

augalų apsikrėtimui grybais“ buvo apginta Federalinėje aukštojoje technikos mokykloje Ciuriche dar 1932 m. Kitiems buvo nepripažįstami tik vokiečių okupacijos metu įgyti daktaro diplomai. Profesoriumi disertacija nostrifikuota tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę.

Koks tai buvo laikotarpis ir kaip sunku buvo jį išverti, gali suprasti tik tie, kurie gyveno stalinistinės diktatūros sąlygomis. Lengva mėtytis epitetais. Netgi 1963 m., kai pradėjau dėstyti genetiką VU ir kai jau „kvepėjo“ permainingomis genetikoje, bet vis dar oficialiai karaliavo T. Lysenka, mano paskaitas studentams klausė ir du partijos komiteto įgalioti kolegos, o VU prorektorius net universiteto tarybos posėdyje pareiškė: „Reikia pažiūrėti ką tas R. skaito.“ Bandymų palaužti prof. A. Minkevičių būta, kad ir toje nelemtoje Lietuvos mokslų akademijos sesijoje. Tačiau reikia paminėti, kad netgi oficiali Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos valdžia, konkrečiai laikraščio „Tiesa“ vyr. redaktorius G. Zimas, minėtoje sesijoje stėjo ginti išlikusių po karo Lietuvos biologų. Profesoriai A. Minkevičius ir P. Snarskis susilaukė netikėtos netgi Maskvos „desanto“ atstovo, Maskvos universiteto prof. A. Zachvatkino gynybos (RANČELIS V., 1989: Ir buvo, ir nebuvo. – Jaunimo gretos, 5: 15, 18). Tad teko nuo jų „atšokti“.

Kaip tik dėl mūsų profesorių P. Snarskio, J. Dagio, A. Minkevičiaus, M. Natkevičaitės-Ivanauskienės, doc. A. Mačionio mes, universiteto absolventai biologai, neblogai išmanėme genetikos klasiką, turėjome pakankamai geras žinias apie ląstelę ir joje vykstančius procesus. Tuo įsitikinau ir asmeniškai stojamojo egzamino į Maskvos universiteto aspirantūrą metu. Kas būtų, jeigu šių profesorių būtų nelikę VU? Atsakymas vienas – jų vietą būtų užėmę dargi blogesni kadrai už doc. P. Petrylą.

Kaip mes, genetikai, atsidūrėme vienoje katedroje su botanikais? Susiklostė dvi, o gal ir trys aplinkybės. Bent taip man aiškino tuo metu buvęs fakulteto dekanas R. Tarvydas. Pirmoji priežastis – Profesorius patyrė infarktą ir pasveikęs nuo 1972 m. balandžio atsisakė vadovauti katedrai. Antroji priežastis galėjo būti ne mažiau svarbi. Tuo metu, norint įsteigti katedrą arba kad ji išliktų, buvo labai primygtinis reikalavimas: turi būti ne mažiau kaip penki etatiniai dėstytojai. Kad kuri nors katedra išsilaikytų, kartais netgi buvo „skolinami“ dėstytojai iš kitų katedrų. Sumažėjus dėstytojų katedroje, jai netgi grėsė išnykimas. Taip, pavyzdžiui, atsitiko Darvinizmo ir genetikos katedrai, kuriai vadovavo prof. P. Snarskis. Tas pat grėsė ir Botanikos katedrai, nes viena dėstytoja visai išėjo, o kita perėjo į kitą katedrą. Tuo metu mes, genetikos specializacijos dėstytojai, buvome tik trys ir priklausėme Biochemijos,

biofizikos ir genetikos katedrai. Katedra buvo didelė, ir mus perleisti kitiems nebuvo nuostolinga, o gal net naudinga. Be to, po mūsų liko laisvos patalpos. Vieną iš jų užėmė geologai, kitos atiteko biochemikams. Man buvo pasiūlyta vadovauti katedrai, bet kažkodėl reorganizacija kurį laiką buvo slepiama. Tik su Profesoriumi aptardavome šios katedros reikalus. Gavau naudingų patarimų. Reorganizacija buvo paviešinta tik rugpjūtį. Tada viešai atsirado Botanikos ir genetikos katedros pavadinimas, o mes persikraustėme į butus, iš kurių buvo išsikėlę gyventojai, lig tol buvusios Botanikos katedros pastate.

Tačiau prof. A. Minkevičiaus veikla katedroje nenutrūko dar ilgai, iki pat 1990 m. Kol leido jėgos, Profesorius ir toliau skaitė paskaitas, labai daug dirbo, rašė „Lietuvos grybų“ tomus. Jam labai daug talkino habil. dr. M. Ignatavičiūtė. Netgi ir visiškai jam pasitraukus iš katedros.

Profesoriaus Antano Minkevičiaus grybų kolekcijos apžvalga

Mindaugas Rasimavičius, Jonė Rukšėnienė

Vilniaus universitetas, Gyvybės mokslų centras, Biomokslų institutas
El. paštas: mindaugas.rasimavicius@gf.vu.lt; jone.rukseniene@gf.vu.lt

Profesoriaus Antano Minkevičiaus surinkti grybų pavyzdžiai, kurie saugomi Vilniaus universiteto herbariume (WI), jungia du skirtingus Lietuvos mokslo ir kultūros istorijos tarpsnius, du skirtingus universitetus: Lietuvos universitetą (nuo 1930 m. Vytauto Didžiojo universitetas) ir Vilniaus universitetą. Nors Vilniaus Stepono Batoro universiteto mikologai rinko grybų pavyzdžius ir juos paliko Vilniuje, A. Minkevičius tapo pagrindiniu Vilniaus universiteto herbariume saugomos grybų kolekcijos sudarytoju ir ilgamečiu jos kuratoriumi. Sukaupoji grybų kolekcija – daugelį metų kryptingai vykdytų mokslinių tyrimų rezultatas. A. Minkevičius rinko organizmus, priskiriamus įvairioms sistematinėms grupėms, tačiau daugiau dėmesio skyrė Lietuvos patogeniniams grybams. Jo surinktiems grybų pavyzdžiams būdingi ne tik detalūs mikroskopinių požymių matavimai, bet ir originalios profesoriaus ranka pieštos svarbiausių savybių (dažniausiai sporų) iliustracijos.

Dabar Vilniaus universiteto herbariume saugomoje prof. A. Minkevičiaus sudarytoje Lietuvos grybų kolekcijoje yra 2 189 grybų pavyzdžiai, apimantys 602 rūšis. Daugiausia grybų priskiriama *Basidiomycota* skyriui – 71 % kolekcijos pavyzdžių, jame gausa išsiskiria *Puccinia* (676 pavyzdžiai), *Uromyces* (149), *Coleosporium* (66) ir *Phragmidium* (56) gentys. *Ascomycota* skyriui priskiriami grybų rūšių pavyzdžiai sudaro 21 %: daugiausia grybų pavyzdžių priklauso *Erysiphe* (56) ir *Blumeriella* (45) gentims. *Oomycota* skyriui priskiriami 8 % pavyzdžių nuo bendro grybų kolekcijos pavyzdžių skaičiaus. *Chytridiomycota* skyriui – vienas grybo pavyzdys.

Grybų pavyzdžius profesorius rinko kiekvieną metų mėnesį. Jis juos rinko ne tik darbo dienomis, bet tam išnaudodavo ir savaitgalius, atostogas. A. Minkevičius kolekciją kaupė 1925–1988 m. laikotarpiu: intensyviausiai grybų pavyzdžiai rinkti 1970–1979 ir 1931–1939 m. laikotarpiais, atitinkamai 29 % ir 22 % bendro kolekcijos pavyzdžių skaičiaus. Jis tyrimų medžiagą rin-

ko įvairiose Lietuvos vietovėse. Daugiausia grybų pavyzdžių surinkta dabartiniuose Vilniaus (40 %) ir Kauno (19 %) miestuose bei rajonuose.

Apie 40 % įvairių grybų pavyzdžių sukaupta iš antropogenizuotų augaviečių (miesto parkų, gatvių, pakelių, patvorių ir kt.). Panašią kolekcijos dalį sudaro ir grybų pavyzdžiai, surinkti natūraliose augavietėse (miškuose, pievose, paupiuose, paežerėse ir kt.). 25 % grybų pavyzdžių surinkti dirbamuose laukuose, soduose, daržuose, botanikos soduose ir kitose augavietėse.

A. Minkevičiaus sukaupta grybų kolekcija atspindi svarbiausią jo tyrimų sritį – fitopatologiją, kuri buvo aktuali visais jo darbo metais, ir ji bus reikalinga žmonėms, auginantiems įvairius augalus, ateities augalininkystei. Jo sukaupta įvairiapusė kolekcija neprarado savo vertės ir šiomis dienomis. Tiek dabar, tiek ateityje ja galima pasinaudoti palyginamiesiems grybų morfologijos, rūšių įvairovės ir ekologijos tyrimams.

Profesorius Antanas Minkevičius man buvo kaip tėvas

Sigita Veronika Rukšėnaitė-Bereckienė

El. paštas: bereckiene@gmail.com

Prof. A. Minkevičius buvo antrasis žmogus mano gyvenime, kurį mintyse drįsau vadinti Tėvu greta savo tikrojo tėvo. Anksti netekusi savo Tėvo, visą gyvenimą jaučiau, kad Profesorius man yra tvirta moralinė atrama. Šis žmogus mane įkvėpė, sutvirtino, išugdė rusenantį tyrinėtojo jausmą, kuris man teikė didelį džiaugsmą visą gyvenimą.

Trumpos biografinės žinios. Antanas Minkevičius gimė 1900 m. gegužės 30 d. (pagal senąjį kalendorių gegužės 18 d.) Molėtų r. Girsteikiškio kaime. Baigęs gimnaziją, studijavo Lietuvos universiteto Matematikos-gamtos fakultete, jį baigė 1928 m. ir liko jame dirbti asistentu. Jo moksliniai grybų ir samanų floros tyrimai buvo pirmieji šios srities darbai Lietuvoje. 1930–1932 m. tobulinosi Ciuriche (Šveicarija), ten apgynė daktaro disertaciją. Grįžęs į Lietuvą toliau tęsė parazitinių grybų ir kitų sporinių augalų tyrimus. 1937 m. apgynė habilituoto daktaro disertaciją apie Lietuvos rūdinius grybus. Tarybų valdžia Profesoriumi, kaip ir daugeliui mokslininkų, nepripažino šių mokslo laipsnių, tačiau jis nesižemino ir antrą kartą negynė jau kartą apgintų savo mokslinių darbų. Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos-gamtos fakultetą 1940 m. perkėlus į Vilniaus universitetą, vadovavo Augalų sistematikos, paskui iki 1972 m. Botanikos katedrai. Vėliau dar ilgus metus ėjo Botanikos ir genetikos katedroje profesoriaus pareigas. Studentams skaitė žemesniųjų augalų sistematiką, fitopatologiją, mikologiją, dendrologiją. Be tiesioginio pedagoginio darbo, prof. A. Minkevičius aktyviai dalyvavo mokslo tiriamajame darbe. Ši jo veikla buvo susijusi su ne pagrindinėmis pareigomis Lietuvos mokslų akademijoje. 1945–1950 m. Lietuvos mokslų akademijos Biologijos institute jis vadovavo Botanikos sektoriui, o iki 1958 m. ten dirbo vyr. moksliniu bendradarbiu. 1958 m. jau perorganizuotame Botanikos institute įkūrė Fitopatologijos sektorių ir iki 1961 m. jam vadovavo. 1961–1963 m., kaip akademikas sekretorius, vadovavo Lietuvos mokslų akademijos Gamtos skyriui.

Prof. A. Minkevičius buvo plataus profilio botanikas. Jis tyrė Lietuvos parazitinius ir kepurėtuosius grybus, samanas, kerpes, dumblius, Kuršių marių ir ežerų augaliją, spygliuočius medžius ir krūmus. Parašė labai daug mokslinių straipsnių, knygų, vadovėlių, parengė didžiulį būrį mokinių. Mėgstamiausia jo darbo sritis buvo fitopatologija. Šioje srityje Profesorius yra tiek daug nuveikęs, kad jį drąsiai galima vadinti fitopatologijos tėvu Lietuvoje. Už nuopelnus plėtojant botanikos mokslus prof. A. Minkevičius 1956 m. buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu, 1960 m. jam buvo pripažintas Lietuvos nusipelnusio mokslo veikėjo vardas, 1959 m. suteikta valstybinė premija už miškų, pievų, samanų tyrimus Lietuvoje, o 1981 m. – už makromicetų tyrimų plėtotę Lietuvoje.

Prof. A. Minkevičius mirė 1998 m. lapkričio 28 d., eidamas 99-uosius metus. Palaidotas Antakalnio kapinėse, Vilniuje.

Pažintis studijų metais. Prof. A. Minkevičių, kaip ir kitus dėstytojus, pažinau studijų Vilniaus universitete metais, klausydama jo paskaitų. Pirmame kurse Profesorius skaitė žemesniųjų augalų sistematikos kursą. Per paskaitas Profesorius kalbėdavo gana tyliai, prikimusi balsu, todėl mes triukšmaudavome, ne viską išgirsdavome. Jis lyg ir sudarydavo atstumą tarp savęs ir mūsų, todėl aš jo truputį privengdavau. Trečiame kurse reikėjo pasirinkti botanikos specializaciją. Kadangi nuo vaikystės pažinau prof. J. Dagį, pirmame kurse įsirašiau į Augalų fiziologų būrelį. Tačiau mano moksliniams bandymams vadovavo prof. P. Bluzmanas (tuo metu docentas) ir, deja, pagal netinkamą metodiką, kurią vėliau sukritikavo prof. J. Dagys. Tai mus, jaunas studentes, labai nuvylė, ir mes perbėgome į Botanikos katedrą. Šitaip trečiame kurse patekau į prof. A. Minkevičiaus rankas.

Pirmas mano kursinis darbas buvo apie Vilniaus miesto medžių kepurėtuosius grybus. Mane šis darbas iškart labai sudomino. Labai stengiausi, nes truputį prisibijojau Profesoriaus ir nenorėjau pasirodyti nepareiginga. O jis iškart labai draugiškai, labai išsamiai ir aiškiai nurodė, kaip turi būti rašomi kursiniai darbai, kokie yra reikalavimai aukštosiose mokyklose, kaip turi būti pateikiama tyrimų medžiaga.

Tokia tad buvo pirmoji pažintis, kuri truko ilgus metus, peraugo į nuoširdų bendradarbiavimą, pagarbą ir meilę šiam žmogui. Vėliau gamybinę praktiką atlikau Kauno botanikos sode, vadovaujama žinomo fitopatologo doc. L. Žuklio. Šios praktikos metu turėjau išmokti ne tik fitopatologijos metodų, juos pritaikyti praktikoje, bet ir paruošti kursinį, o vėliau ir diplominį darbą

apie rožių grybines ligas. Trečiame kurse atliekant praktiką, doc. L. Žuklys nežinojo šių reikalavimų ir mokė mane bendrų metodikų, todėl rudenį turėjau mažai eksperimentinės medžiagos kursiniam darbui. Teko tenkintis vadovėline literatūra. Mano kursinis darbas buvo įvertintas ketvertu (pagal tuometinę penkių balų sistemą). Dar gavau pylos, kad nieko nepadariau praktikos metu. Kursiniai darbai labai retai būdavo vertinami mažiau kaip penkiais balais. Aš labai pergyvenau, o mano praktikos vadovas doc. L. Žuklys manęs ir Profesoriaus atsiprašė už netinkamą vadovavimą. Prof. A. Minkevičius visada ir visiems buvo reiklus, jo reikalavimų kartelė visada būdavo aukštai pakelta. Todėl, ketvirtame kurse atlikdama praktiką, dirbau Botanikos sode neskaičiuodama valandų, surinkau daug eksperimentinės medžiagos ir parašiau gerą diplominį darbą. Diplominiai darbai tais laikais (1961 m.) buvo ginami katedroje, kurioje buvo ruošiami. Dalyvaudavo visas katedros personalas. Todėl reikėdavo gerai išmanyti ne tik diplominio darbo esmę, bet ir turėti pakankamai žinių iš bendrosios botanikos.

Darbas Botanikos katedroje. Baigusi universitetą dešimt metų dirbau Botanikos katedroje vyresniąja laborante. Katedrai tuo metu vadovavo prof. A. Minkevičius. Man, jo mokinėi, buvo didelė laimė ir garbė dirbti greta šio nepaprastai talentingo, subtilaus, jautrios sielos žmogaus. Tai buvo 1962–1972 m. – sunkus sovietmečio laikotarpis, sudėtingas visai Lietuvai, kartu ir mums, jauniems žmonėms, gyvenusiems pagal savo sąžinę ir vidinius principus. Buvo sunku tiek moraliai, tiek materialiai. Ir tik tokių šviesulių kaip prof. A. Minkevičius – teisingų ir sąžiningų – dėka mes gyvenome, kūrėme, nepalūžome. Botanikos katedra tuo laiku buvo nedidelė. Joje dirbo: profesorė M. Natkevičaitė-Ivanauskienė, docentė I. Šarkinienė, asistentė Č. Paluševičiūtė-Pocienė, vyr. laborantės B. Aleksandravičiūtė (iki 1964 m.), vėliau R. Abišalaitė-Bandžiulienė, S. V. Rukšėnaitė-Bereckienė, J. Tupčiauskaitė, aspirantės J. Strazdaitė ir D. Kavaliauskienė bei ilgametė katedros darbuotoja preparatorė J. Virbalienė.

Vadovauti tokiam moteriškam kolektyvui buvo nelengva, kiekviena turėjo savitą charakterį, savų problemų ir reikalavimų. Tačiau Profesorius mokėjo labai subtiliai bendrauti su visomis. Katedroje kartais kildavo audringi įvairaus pobūdžio ginčai tarp prof. M. Natkevičaitės-Ivanauskienės, doc. I. Šarkinienės ir vyr. laborantės B. Aleksandravičiūtės. Profesorius ne kartą padėjo išspręsti ginčus santūriai, ramiai, nepakeldamas balso. Katedroje buvo palaimoma griežta drausmė ir tvarka. Pamenu, man pradėjus dirbti, Profesorius

pasakė: „Dabar tu būsi katedros šeimininkė. Į darbą turėsi ateiti pirma, atrakinti duris ir išeiti paskutinė.“ Darbas prasidėdavo 9 val. ir baigdavosi 17 val. Be Profesoriaus leidimo aš negalėdavau anksčiau išeiti iš katedros net tada, kai rašiau disertaciją ir reikėjo ieškoti literatūros Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje. Tik su Profesoriaus raštišku leidimu kelis mėnesius galėjau eiti į biblioteką nuo 15 val. Tokia tad buvo drausmė pagalbiniam personalui! Mes, moteriškas kolektyvas, buvome nelabai tvarkingos: atėjusios į darbą, rankinukus, skrybėlaites, kailines apykakles susidėdavome ant stalų, megztukus pasikabindavome ant kėdžių. Aš buvau jauniausia kolektyve. Tuo pasinaudojęs, Profesorius kartą, visoms girdint, mane sugėdino. O tuo tarpu visos mano bendradarbės greit susitvarkė. Daugiau niekada niekas savo daiktų nepalikdavo ant darbo stalų ir kėdžių. Būdamas reiklus savo pavaldiniams, Profesorius mylėjo, saugojo ir gynė katedros kolektyvą kaip savo šeimą. Pamenu, kai kartą dekanas V. Chomskis papriekaištavo Profesoriumi, kad jis nematantis, kaip laborantai „šniūrais“ slenka anksčiau laiko namo, Profesorius šelmiškai šypsodamasis atsakė: „Ar jūs, dekane, visada pareigingai ir sąžiningai išsėdite savo darbo valandas?“ Mums buvo smagu jausti, kad esame ginamos, kai mus puola neteisingai. Profesorius A. Minkevičius susidarydavo tvirtą ir teisingą nuomonę apie kiekvieną žmogų, su kuriuo bendraudavo, ir niekas jo nuomonės negalėjo pakeisti. Todėl buvo mylimas ir gerbiamas visų jį pažinusių žmonių. Plačiai žinomas Lietuvos ir užsienio biologų, daug nusipelnęs mokslui ir už tai ne kartą apdovanotas, būdamas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu, prof. A. Minkevičius buvo nepaprastai kuklus, net, sakytčiau, vaikiškai drovus buityje. Jis labai nemėgo viešai švęsti savo gimtadienių, jam nereikėjo skambių žodžių, jubiliejinių susirinkimų, kurie taip dažnai būdavo rengiami fakultete kitiems nusipelnusiems žmonėms. Tokie susiejimai Profesoriaus gimtadienių proga stichiškai įvykdavo katedroje – šilti, jaudinantys, be galo nuoširdūs. Profesorius gimė 1900 m. patį gražiausią pavasario mėnesį – gegužę. Gerai prisimenu, kaip šventėme Profesoriaus septyniasdešimtmetį. Gimimo dieną jis paprastai stengdavosi neateiti į darbą. Tačiau prodekanė I. Šarkinienė pakoregavo tvarkaraštį taip, kad Profesoriaus gimimo dieną būtų jo paskaitos. Katedroje prisirinko labai daug svečių iš visos Lietuvos. Herbariumų kambaryje laukėme, kol Profesorius baigs skaityti paskaitą, tada iškvietėme iš kabineto. Jis buvo paprastai kasdieniškai apsirengęs, kuklus, paprastas, mielas ir toks artimas visiems! Mums tai buvo didelė, įsimintina šventė, iki ašarų jaudinanti savo tikrumu, nuoširdumu ir didingumu. Švenčiant Profesoriaus 80-metį, aš jau nedirbau katedroje, o Profesorius

nebebuvo Botanikos katedros vedėjas, tik jos profesorius konsultantas. Tuometinis katedros vedėjas prof. V. Rančelis su Profesoriaus giminėmis suruošė dideles vaišes. Tai buvo, kiek žinau, vienintelis kartas. Nemėgdamas švęsti savo gimtadienių oficialiai, Profesorius juos švęsdavo savo namuose – tarp giminių ir artimiausių draugų.

Visas prof. A. Minkevičiaus gyvenimas buvo atiduotas mokslui. Niekada nepamiršiu šio žmogaus – tylaus ir susikaupusio, palinkusio prie darbo stalo, nukrauto knygomis, rankraščiais ir herbariumais. Jis ištisas valandas tyrinėjo tą nepaprastai nuostabų mikroskopinių grybų, dumblių ir kerpių pasaulį, matomą tik pro mikroskopo objektyvą. Profesoriaus kabinetas visada skleidė stebuklingą rimtį, susikaupimą, ramybę ir nenusakomą pagarbą viskam, kas buvo šioje aplinkoje. Labai gaila, kad po katedros remonto šis kabinetas neišsaugotas netgi kaip darbo kambarys. Prieš įeidami į Profesoriaus kabinetą truputį pastovėdavome už durų, susikaupdavome, tada pasibeldę tyliai atidarydavome duris ir stovėdavome, kol jis pakeldavo galvą ir mandagiai pakviėdavė atsisėsti. Paklausdavo, kaip sekasi, kas neaišku. Įdėmiai išklausedavo ir visada surasdavo protingą atsakymą, patarimą ar paprasčiausiai tėviškai paguosdavo. Niekada nemačiau Profesoriaus suirzusio, išskyrus vieną kartą. Jis tada grįžo iš Gamtos mokslų fakulteto tarybos posėdžio, kuriame buvo nuspręsta pašalinti iš fakulteto puikų, gabų dėstytoją dėl jo netinkamų politinių pažiūrų praeityje. Profesorius vaikščiojo po kabinetą iš vieno galo į kitą, rūkė cigaretę, supjaustytą į gabalėlius, negalėjo nurimti ir susitaikyti su neteisybe, padaryta tam žmogui. Deja, už teisingumą balsavo tik trys tarybos nariai – prof. J. Dagys, prof. A. Glemža ir prof. A. Minkevičius. Tik jų balsų neužteko... Man daug kartų teko kreiptis į Profesorių įvairiais klausimais ir visada išeidavau iš jo kabineto tarytum pakylėta nuo žemės, lyg su sparnais. Taip būdavo ne tik man. Taip jausdavosi daugelis. Gal todėl Botanikos katedrą mes vadinome mokslo šventove, nes čia įgaudavome stiprybės, džiaugsmo, pasitikėjimo savo jėgomis ir begalinį norą tirti, skverbtis gilyn į nepažįstamą, bet labai įdomų augalų pasaulį. Prisimenu ilgus rudens ir žiemos vakarus, kai mes – asistentė Č. Pocienė, aspirantė J. Strazdaitė ir aš, greta prof. M. Natkevičaitės-Ivanauskienės, neskaičiuodamos valandų dirbdavome katedroje, ruošdavomės kandidatinio minimumo egzaminams. Profesorius retsykais mus aplankydavo, valiūkiškai pašmaikštadavo ir pasidžiaugdavo mūsų išterme. Mums buvo linksma, smagu, jautėme dvasinį džiaugsmą.

Daug valandų teko praleisti Profesoriaus kabinete ruošiant kandidato disertaciją. Mes diskutuodavome, kartais pasiginčydavome. Poilsio valandėlė-

mis jis pasakodavo apie savo mokytoją prof. E. A. Goimaną (*E. A. Gäumann*), pas kurį stažavosi Ciuriche ir labai jį gerbė. Prof. E. A. Goimas savo mokiniams sakydavo, kad fitopatologija yra mokslas, kurio negalima pamiršti, jei kartą juo susidomėjai. Prof. A. Minkevičius, būdamas plataus profilio botanikas, fitopatologijos nepamiršo niekada. Tai buvo pati mylimiausia jo darbo sritis, prie kurios vėl grįžo paskutiniaisiais gyvenimo metais, tyrinėdamas rūdinius grybus. Beje, aš taip pat visą gyvenimą gailėjausi perėjusi iš fitopatologijos į mikrobiologiją. Tuo metu, kai dirbau Botanikos katedroje, Profesorius tyrė ne tik parazitinius ir kepurėtuosius grybus, bet ir samanias, kerpes, dumblius, ežerų ir Kuršių marių augaliją, spygliuočius medžius ir krūmus, taip pat vadovavo tų sričių darbams. Botanikos katedroje būdavo svarstoma daug disertacijų prieš gynimą. Daug jaunų mokslininkų jautė Profesoriaus paramą netgi tada, kai jų likimus koregavo komunistų partija, kuriai Profesorius niekada nepriklausė. Prisimenu atvejį, kai jaunas, gabus žmogus, buvęs tremtinys, dabar habil. dr. A. V. Bujauskas, niekur negalėjo rasti, kas apsvarstytų jo disertaciją, nes visiems netiko „darbo tematika“, o iš tikrųjų – disertanto praeitis. Tik Profesoriaus dėka ta disertacija buvo apsvarstyta mūsų katedroje, o vėliau sėkmingai apginta.

Botanikos katedroje buvo didelis žemesniųjų augalų herbariumas, kurį tvarkė pats Profesorius, nieko kito prie jo neprileido. Tik paskutiniaisiais darbo katedroje metais, kai įgavau visišką pasitikėjimą, galėjau tvarkyti šį herbariumą. Remdamasis šių herbariumų moksline medžiaga, kurią tirdavo ištikus mėnesius (matuodavo sporas, lygindavo, piešdavo ir t. t.), Profesorius parašė daug publikacijų. Remdamas jaunus mokslininkus, Profesorius buvo jiems drauge ir reiklus. Nepakentė prastai rašančių lietuvių kalba, visada pats taisydavo savo studentų ir disertantų darbus tiek dalykiškai, tiek stiliaus ir kalbos atžvilgiais. Studentams buvo gėda nemokėti jo dėstomų dalykų. Jei per egzaminus Profesorius pamatydavo nusirašinėjantį, liepdavo išsitraukti paslėptą knygą ir pasimokyti tai, kas neišmokta.

Tais laikais, kai dirbau katedroje, buvo daug ekskursijų į gamtą, pasakui ruošiamos rudeninės grybų parodos, kurios turėjo didelį pasisekimą ir įtraukdavo daug studentų. Mums, jauniems katedros darbuotojams, būdavo labai smagu jausti, kad tokie gerbiami žmonės kaip prof. J. Dagys ir prof. A. Minkevičius mumis pasitiki. Aš, ką tik baigusi universitetą pradėjusi dirbti katedroje, labai greitai buvau įtraukta į pedagoginę veiklą. Profesorius, atsakingas už fitopatologijos laboratorinius darbus, mane pristatydavo studentams kaip savo asistentę, niekada nepavadindavo laborante. Vėliau šiuos dar-

bus patikėjo man vesti savarankiškai. Kartą, Profesoriumi susirgus, pusę metų skaičiau teorinį fitopatologijos kursą. Ruoštis reikėjo pačiai, nes Profesorius man paliko tik programą. Aš jam už tai buvau labai dėkinga, nes tai plėtė mano žinias, ugdė savarankiškumą ir atsakomybę. Gal todėl, dirbdama vyr. laborante, dirbau mokslinį darbą ir ruošiausi ginti disertaciją.

Prof. A. Minkevičius buvo meniškos sielos žmogus. Laisvalaikiu mėgo piešti. Daugelis jo leidinių iliustruoti originaliais, paties Profesoriaus pieštais paveikslais. Katedroje dar ir dabar turėtų būti likusių mokymo priemonių, nupieštų jo ranka. Jis daug skaitė, turėjo nuomonę apie daugelį to laikotarpio rašytojų. Labai gerbė V. Mykolaitį-Putiną. Gerai pamenu rašytojo laidotuves 1967 m. Tuo metu rašytojas buvo prieštarai vertinamas, todėl laidotuvės, kurias organizavo Vilniaus universitetas, buvo labai kuklios, bijota viešumos. Iš universiteto Didžiosios aulos M. K. Čiurlionio gatvėje, kur buvo pašarvotas rašytojas, karstą buvo numatyta išnešti vidurdienį, kai studentams vyksta paskaitos. Tačiau prof. A. Minkevičius vienintelis nutraukė savo paskaitą ir su studentais išlydėjo šį garbų rašytoją.

Profesorius labai mylėjo savo mokinius, ruošė juos gyvenimui, tačiau kovoti dėl jų nemokėjo. Kai apgyniau disertaciją, toliau dirbau katedroje vyr. laborante: tvarkiau herbariumus, ruošiau paskaitas, vedžiau laboratorinius darbus. Man regis, Profesorius, niekada nesigilinęs į piniginius reikalus, ne labai suprato, kad man sunku gyventi iš mažos algos. Jausdama, kad ir toliau teks eiti šias pareigas katedroje, ėmiau dairytis darbo kitur, nors ir su skaudama širdimi. Po metų konkurso būdu perėjau į vyr. mokslinio bendradarbio pareigas Augalų ir gyvulių augimo stimuliatorių laboratorijoje ir fitopatologiją iškeičiau į mikrobiologiją. Prof. A. Minkevičius labai pergyveno dėl mano išėjimo. Nežinau, ar dėl to, tačiau, pasak jo žmonos, didele dalimi tai prisidėjo prie tų vasarą jo persirgto mikroinfarkto. Jis man dažnai sakydavo, kad apgynusi disertaciją turėsiu daugiau laiko tirti jo herbariumą, kurį man žadėjo perduoti, o aš ėmiau ir išėjau. Dėl pinigų. Pinigų, kurie palengvino mano buitį, tačiau atėmė didelį džiaugsmą dirbti širdžiai mielą darbą, atėmė kasdienį bendravimą su didžiais žmonėmis.

Prof. A. Minkevičius namuose ir šeimoje. Visą gyvenimą palaikiau ryšius su prof. A. Minkevičiumi, nors katedroje dirbau tik iki 1972 m. Kiekvienais metais sveikindavau Profesorius per Antanines su bijūnų puokšte, nes jis labai mėgo šias gėles. Dažnai tekdavo dalyvauti Profesoriaus gimtadieniuose, kuriuos ruošdavo jo ilgametė gyvenimo draugė, žmona Jadvyga, jaukiuose

namuose Bistryčios gatvėje Antakalnyje. Ten šventėn susirinkdavo gausus kaimynų būrys, draugai, giminės, bendradarbiai. Susėsdavome prie ilgo stalo, nukrauto vaisėmis. Ypač skanūs būdavo ponios Jadvygos braškiniai tortai. Prie stalo visada vyraudavo gera nuotaika. Truputį užkandus, Profesorius pakildavo iš savo vietos, apeidavo stalą, su visais pabendraudavo, papokštaudavo. Smagu prisiminti šiuos namus, kurių ypatingą jaukumą ir spinduliuojančią šilumą sudarė du vienas kitam ištikimi, atsidavę žmonės. Vėliau, Profesoriumi senstant, o ir jo žmonai pasiligojus, svečių susirinkdavo vis mažiau, nors Profesorius jų laukdavo... Gerai prisimenu paskutinį Profesoriaus gimtadienį 1998 m. gegužę. Be jo artimųjų, buvau aš, jo buvusi mokinė ir bendradarbė. Man buvo labai graudu matyti, kai į kambarį sūnus įvedė silpną senuką su tamsiais akiniais. Tačiau tai buvo tik pirmas slogus išpūdis, kol neprasidėjo pokalbis. Kaip visada, Profesorius klausinėjo manęs apie politiką, mokslą, fakulteto ir katedros žmonių gyvenimą, reiškė savo nuomonę įvairiais klausimais, šmaikštavo, nors jau silpnai girdėjo ir visiškai nematė. Aš bendravau su Profesoriumi, trumpam pamiršusi jo senatvę ir negalią, stebėdamasi jo proto šviesumu. Atsisveikindama pažadėjau aplankyti kitą gimtadienį. Jis paspaudė man ranką ir pasakė, kad daugiau nebesusitikimsime, kad jau atėjęs laikas išskeliauti... Ir tai buvo mūsų paskutinis susitikimas. 1998 m. lapkritį Profesorius išėjo Anapilin. Nepaliko savo mylimos Jadvygos šiame pasaulyje, pasiėmė ją amžinybėn po kelių mėnesių.

Profesorius Antanas Minkevičius nugyveno ilgą, sudėtingą, tačiau prasmingą gyvenimą, palikęs didelį mokslinį lobyną Lietuvai. Žmonių atmintyje Profesorius liks viena šviesiausių ir tauriausių asmenybių.

Profesorius Antanas Minkevičius – Vilniaus universiteto Botanikos sodo vedėjas 1940–1949 metais

Silva Žilinskaitė

Vilniaus universiteto Botanikos sodas
El. paštas: silva.zilinskaite@bs.vu.lt

Įvadas. Antanas Minkevičius pradėjo dirbti Lietuvos universitete (vėliau pavadintu Vytauto Didžiojo universitetu, VDU) 1925 m., kai buvo priimtas į Botanikos sodą fitopatologu. 1930 m. gavęs Švietimo ministerijos stipendiją išvyko į Ciurichą, kur Federalinėje aukštojoje politechnikos mokykloje parengė ir 1932 m. apgynė daktaro disertaciją iš fitopatologijos srities. 1933 m. grįžęs į Lietuvą, toliau dirbo VDU Botanikos katedroje, 1937 m. apgynė habilitacinį darbą. 1940 m. persikėlęs į Vilnių, A. Minkevičius tęsė darbą Vilniaus universitete (VU), vadovavo katedroms – Augalų sistematikos (1940–1944), Žemesniųjų augalų sistematikos (1944–1952), Botanikos (1952–1972). Būdamas katedros vedėju, 1940–1949 m. ėjo ir VU Botanikos sodo (VUBS) vedėjo pareigas.

Kai pradėjau domėtis Botanikos sodo istorija, sunkiausia buvo rasti medžiagos apie karo ir pokario metus. Žinodama, kad Botanikos sodą šiuo laikotarpiu kuravo A. Minkevičius, aplankiau jį 1990 m. pabaigoje ir prisiminimus (6 pasakojimus) įrašiau į garsajuostes. Profesorius kalbėjo apie VDU Botanikos sodą Kaune, prof. Konstantiną Regelį (*Constantin von Regel*), jo organizuotas keliones ir ekskursijas, persikėlimą iš Kauno į Vilnių, Stepono Batoro universiteto (SBU) Botanikos sodą Vilniuje, VU Botanikos sodą karo ir pokario metais, VU Botanikos ir genetikos katedrą ir kt. Tie pasakojimai labai papildė žinias apie Botanikos sodo gyvenimą ir veiklą 1940–1949 m. Šioje publikacijoje panaudota archyvuose – Lietuvos centriniam valstybės archyve (LCVA), Vilniaus universiteto archyve (VUA), Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (VUB RS) – saugoma medžiaga, taip pat dokumentai, saugomi Vilniaus universiteto Botanikos sode.

Persikėlimas iš Kauno į Vilnių. Kai okupuotas Vilniaus kraštas 1939 m. buvo grąžintas Lietuvai, buvo nutarta kai kuriuos Kaune veikusio VDU fa-

kultetus palaiapsniui perkelti į Vilniaus universitetą. Nors Kauno botanikai dėl SBU botanikos kabinetų ir Botanikos sodo turto perėmimo pradėjo važinėti į Vilnių dar 1939 m. gruodį, buvo aišku, kad be nuolat Vilniuje šį turtą prižiūrinčio žmogaus nebus galima apsieiti. Prof. Piotras Višnievskis (*Piotr Wiśniewski*) ir Janas Mušinskis (*Jan Musziński*) rekomendavo prof. K. Regeliui buvusį SBU Botanikos katedros neetatinį asistentą Jakubą Movšovičių (*Jakub Mowszowicz*). K. Regelis dar iki karo palaikė ryšius su SBU botanikais, buvo lankęsis pas juos, nes, būdamas Šveicarijos pilietis, galėjo atvykti į Vilnių (Lietuvos Respublika 1920–1939 m. buvo nutraukusi diplomatinis santykius su Lenkija, todėl Lietuvos piliečiams tuo metu Vilnius buvo nepasiekiamas). J. Movšovičius K. Regeliui tarpininkavus 1939 m. pabaigoje buvo patvirtintas buvusio SBU botanikos kabinetų ir Botanikos sodo laikinuoju prižiūrėtoju (LCVA-12), 1940 m. sausį jis buvo įdarbintas VDU K. Regelio vadovaujamoje katedroje (LCVA-7), o 1940 m. lapkričio 1 d. – VU Augalų sistematikos katedroje su sąlyga, kad per metus išmoks lietuvių kalbą (VUB-4).

Vykdamas nutarimą perkelti VDU Matematikos-gamtos fakultetą (MGF), 1940 m. vasarą buvo pradėta kraustyti Botanikos katedrą į Vilniaus universitetą. Iš dviejų šioje katedroje veikusių kabinetų Vilniuje buvo įkurtos dvi atskiros katedros: Augalų sistematikos bei Augalų anatomijos ir fiziologijos. Tiesa, 1940 m. vasarą VDU Botanikos katedros vedėjas prof. K. Regelis, būdamas Šveicarijos pilietis, paliko Lietuvą, todėl VU įkurtai Augalų sistematikos katedrai vadovauti buvo paskirtas A. Minkevičius. Jis rūpinosi perkraustymu iš Kauno į Vilnių. Kadangi į Vilnių persikėlė ir kiti VDU Botanikos katedros darbuotojai – Marija Natkevičaitė, Marija Janušauskaitė-Lukaitienė (LCVA-7), tai personalo iš naujo rinkti nereikėjo. Mokslo metų pradžioje pradėjo dirbti ir Povilas Snarskis.

Augalų sistematikos katedra įsikūrė SBU Bendrosios botanikos katedros patalpose, kurios užėmė du aukštus. Aplinka, kaip prisimena prof. M. Natkevičaitė-Ivanauskienė, buvo *nors ir kukli, bet tikrai „botaniška“, supo žaluma, gėlynai, čia pat buvo botaninių bandymų laukelis, nedidukė oranžerija, pritaikyta specialiai mokymo tikslams*. Katedros darbuotojai perėmė SBU sukaupimą herbariumą, prie perimto herbariumo buvo pridėti atgabenti iš Kauno, iš VDU sėklinių augalų herbariumas ir A. Minkevičiaus kuruojamas sporinių induočių, samanų ir žemesniųjų augalų (dumblių, grybų, kerpių) herbariumas (NATKEVIČAITĖ-IVANAUSKIENĖ, 1994).

1940 m. rugsėjo 17 d. MGF taryba susirinko pirmam posėdžiui Vilniaus universitete. *Ta proga naujai paskirtas fakulteto dekanas doc. J. Matulis per-*

skaito Švietimo Komisararo raštą [...] ir pasako įžanginę kalbą. Į dekaną kalbą atsako buvusio fakulteto dekanas Kaune prof. Z. Žemaitis (VUB-1).

Trys botanikos sodai. 1940 m. Vilniaus universitetui kilo didžiulė problema, nes atiteko net trys sodai: Aukštutinėje Fredoje Kaune įsikūręs VDU Botanikos sodas, SBU įkurti Botanikos sodas Vingyje (tada *Zakret* vadintoje teritorijoje, dabar Vingio parke) ir Farmakognostinis (Vaistinių augalų) sodas. Nutarimas kraustyti į Vilnių sukėlė nemaža rūpesčių visai VDU MGF profesūrai. Prof. K. Regelis dar 1940 m. pradžioje VDU vadovybei adresuotuose raštuose aiškino aplinkybes, dėl kurių, jo nuomone, neįmanoma perkelti nei Augalų sistematikos kabineto, nei Botanikos sodo, nes šių įstaigų darbas buvo glaudžiai susijęs. Be to, Augalų sistematikos kabineto sukauptas turtas (biblioteka, herbariumas, muziejus) buvo kelis kartus didesnis už turėtą SBU botanikų, todėl VU jam reikėjo papildomų patalpų (LCVA-8). 1941 m. gegužės 24 d. potvarkiu botanikos sodas Kaune buvo perduotas Mokslų akademijai (LCVA-6). Vaistinių augalų sodą 1941 m. lapkričio 21 d. nutarta atiduoti VU MGF botanikams, netrukus jis atiteko Medicinos fakultetui (KLIMAVIČIŪTĖ, 2002). Pereinamuoju laikotarpiu įvyko labai didelė personalo kaita, daug lenkų tautybės SBU darbuotojų buvo priversti išvykti – repatrijuoti į Lenkiją, t. y. sodas liko be aukštos kvalifikacijos vadovaujančių darbuotojų. Iš SBU Botanikos sodo darbuotojų be didesnių problemų buvo įdarbintas tik žemesnysis personalas: sodininkai, arklaininkas, kūrikai. Sodininkais liko dirbti Mykolas Jermolovičius (*Michał Jermolowicz*) ir Boleslovas Korkucas (*Bolesław Korkuś*) nuo 1940 m. spalio 10 d., bet su sąlyga, jei *Švietimo Komisarriato nurodytu terminu ir programa išlaikys lietuvių kalbos egzaminus* (VUB-4). Botanikos sodu pavedama rūpintis A. Minkevičiui, nuo 1940 m. rugsėjo 1 d. jis eina ir Botanikos sodo vedėjo pareigas (VUA-1). Iki pat 1941 m. gegužės botanikos sodas Vingyje turėjo tik sodininkų etatus (LCVA-10). Deja, iki galo sutvarkyti Botanikos sodo reikalus sutrukdė greitai prasidėjęs karas.

SBU darbuotojų sukurtas ir VU botanikų paveldėtas Botanikos sodas. Vilniuje 1919 m. pradžioje kartu su universiteto atkūrimo planais buvo svarstomas ir Botanikos sodo klausimas. Ankstesnė Botanikos sodo teritorija Seireikiškėse universitetui buvo gražinta (LCVA-1), tačiau *ji buvusi tokios būklės, kad negalima buvo ir pagalvoti apie botanikos sodo atkūrimą šioje vietoje. Reikėjo ieškoti naujos vietos, tinkamos botanikos sodui įkurti ir didelės teritorijos, galvojančios apie botanikos sodo perspektyvas ir plėtrą.* Prof. Piotras Wiśniews-

kis atkreipė dėmesį į Vingio palivarką. Tinkamiausia vieta – 2 ha teritorija, atskirta nuo Neries upės aukšta mūro tvora. Sodas taip pat turėjo galimybę plėstis greta esančios teritorijos sąskaita (RYDZEWSKI, 1929). Pirmoji oficiali komisija palivarko apžiūrėti į Vingį atvyko 1919 m. gruodžio 6 d. Prasidėjo sodo kūrimo darbai. Sodui priklausančiame mediniame name (vadintame „vila“) gyveno sodo direktorius, taip pat čia buvo įrengta laboratorija, kambarys sėkloms tvarkyti, nedidelis muziejus ir bibliotekėlė. Mūriniame vieno aukšto pastate buvo sodo kanceliarija, sodo inspektoriaus ir kitų darbuotojų butai. Teritorijoje stovėjo ir keletas ūkinių pastatų (arklidės, vežiminė ir kt.). Sodas laikė keletą arklių, naudojamų ne tik ūkio darbams, bet ir susisiekimui su miestu. Buvo pastatyti du šiltnamiai ir baseinai vandens bei pelkių augalams, įvestas vandentiekis, elektra, įrengti 12-os langų inspektai (RYDZEWSKI, 1929; LCVA-2; LCVA-4; LCVA-3).

Pagrindinis Botanikos sodo uždavinys buvo sukaupti kuo daugiau Vilniaus ir Naugarduko regionams svarbių ir būdingų augalų, atvirame grunte ir šiltnamiuose auginti kitų, egzotinių, kraštų augalus, reikalingus akademinėms botanikos studijoms bei moksliniams tyrimams (RYDZEWSKI, 1929; LCVA-4). Buvo numatyta kurti tokius pačius skyrius arba kaupti specializuotas kolekcijas kaip ir kituose tuometiniuose Lenkijos botanikos soduose: bendrosios sistematikos, vietinės floros, smėlynų augalų, žemės ūkio augalų, augalų ekologijos, alpinariumo, aukštapelkės, arboretumo, vandens ir pelkių augalų (ZEMANEK, KÖHLER, 2016). Nuo 1926 m. kolekcijos svyravo tarp 1 575 ir 2 500 augalų, savo maksimumą pasiekė 1936–1937 m. – 2 800 vardų augalai. Nors atviro grunto medžiai ir krūmai buvo traktuojami kaip visiškai atskira kolekcija ir buvo įkurtas šių augalų skyrius – arboretumas, vis dėlto sode vyravo atviro grunto žoliniai augalai – daugiau kaip 2 000 vardų. Šiltnamyje buvo auginami apie 300 vardų augalai. Labai svarbus buvo ir vietinės floros skyrius, kur augo daug išvykų metu surinktų Vilniaus apylinkių augalų (ZEMANEK, KÖHLER, 2016). Buvo leidžiamas sėklų mainų katalogas, keičiamasi sėklomis su kitų šalių botanikos sodais. Sode surinkta medžiaga buvo naudojama moksliniams tyrimams arba sodo kolekcijose buvo atliekami stebėjimai. Per devyniolika SBU Botanikos sodo veiklos metų jo kolekcijomis pasinaudojo apie porą tūkstančių universiteto biologijos ir žemės ūkio specialybių studentų. Sodas buvo lankomas, dažniausiai čia atvykdavo moksleiviai.

SBU sodą kūrė ir puoselėjo Matematikos-gamtos fakulteto dviejų katedrų – Bendrosios botanikos bei Augalų sistematikos ir geografijos – darbuoto-

jai: prof. Piotras Višnievskis (sodo vadovas 1919–1923 m.), prof. Juzefas Tšebinskas (*Józef Trzebiński*, sodo direktorius 1924–1937 m.), prof. Francišekas Ksaveras Skupienskis (*Franciszek Ksawery Skupieński*, sodo vadovas 1937–1939 m.), inspektorius Konstantinas Prošinskis (*Konstanty Proszynski*, dirbo 1919–1936 m.), vyr. asistentas Andžejus Michalskis (*Andrzej Michalski*, dirbo 1936–1939 m.), Jakubas Movšovičius (dirbo 1929–1939 m.) ir kt.

Karas – svarbiausia išlikti. Apie karo sunkumus katedrose liudija ir tokie prašymai: 1942.09.28. „Rutos“ kooperatyvo gerb. p. Direktoriui. Šiuomi prašoma leisti nusipirkti 1942/43 m. m. keturis pakius degtukų; 1942.10.28. Tiekimo ir Paskirstymo Įstaigos Maisto ir prekių skyriui. Prašau leisti [...] pirkti 10 kg ruginių, smulkiai maltų miltų. Miltai reikalingi klijaus pagaminimui užklijuoti 31 langui; 1943.01.29. Lietuvos valstybinės leidyklos p. Direktoriui. Šiuomi prašau leisti pirkti [...] 5 storus sąsiuvinius, 20 plonų sąsiuvinių, 2 paprastus pieštukus, 5 lapus kalkinio popieriaus; 1943.02.10 [...] katedrai gaudavome tik 3 malčių normas, kurių vos užtenka palaikyti temperatūrai auditorijoje ir pratybų kambaryje su vienu kambariu personalui; 1943.02.11. V. M. S. Maisto ir prekių paskirstymo skyriaus II apylinkės p. Vedėjui. [...] žemiau išvardinti reikmenys tikrai yra reikalingi: 1 pora kaliošų; 1 pora kojinių; 2 špulelės siūlų (baltų ir juodų); 1 kaklaraištis (VUB-2). Kad ir labai sunkiomis sąlygomis žmonės dirbo, gynė disertacijas: MGF Tarybos 1942.06.06 posėdis skirtas vyr. asistentės Marijos Natkevičaitės disertacijai tema „Genetiškai-sistemiški *Verbascum* ir *Celsia* genčių tyrinėjimai“ ginti daktaro laipsniui įgyti (VUB-1). Atsižvelgiant į karo meto sąlygas ir iš jų plaukiančius sunkumus atlikti spaustuvės darbus, senatas nutarė leisti esamomis sąlygomis įgyti daktaro laipsnį ir neišspausdinus disertacijos. Tuo atsitikimu dekanatui turi būti įteikti trys aiškiai parašyti disertacijos egzemplioriai (VUB-3). Kiek anksčiau disertacijas buvo apgynę Kazys Brundza (1941 m. lapkričio 15 d.) ir Kazys Grybauskas (1942 m. gegužės 15 d.) (LCVA-5; LCVA-11).

1943 m., dar prieš uždarant universitetą, Rektorius praneša, kad vokiečių kariuomenės reikalams (ligoninei) paimama visa eilė MGF ir MF [Medicinos fakulteto] patalpų ir todėl tų fakultetų įstaigas tenka iškelti kitur. Ryšium su tuo reikia susiglaudinti kitiems fakultetams (VUB-3). Teko išsikraustyti... Didžiu liai rūmai buvo atiduoti vokiečių karo ligoninei ir kariniam etapiniam punktui. Karo ligoninės vadovai nedelsdami konfiskavo tuos prietaisus, kuriuos galėjo panaudoti sužeistiems kariams gydyti (PŠIBILSKIS, 2016).

Botanikos sodas karo metais. Botanikos sodo vedėjo pareigas ėjo A. Minkevičius, o „vietoje“ liko du sodininkai – B. Korkucas ir M. Jarmolovičius, nors jų etatai „keliavo“ tai į Augalų sistematikos katedrą, tai į Farmakologinį sodą, tai vėl į Botanikos sodą. 1941–1943 m. sodas Vingyje beveik nenukentėjo, augalų priežiūros darbai buvo vykdomi: *VU Botanikos sodo padienių darbininkų tabelyje už darbo laiką nuo 1942 m. spalio 15 d. iki 31 d. pažymima, kad G. Šervinskaitei ir H. Vaiciekauskaitei sumokėta už tokius darbus: svogūnų nuėmimas, rūgštynių, maubrecijų ir jurginų paruošimas žiemojimui, lapų grėbstymas ir kt. (VUBS-1). 1945 m. liepos 6 d. išduotame pažymėjime rašoma: Šiuomi pažymima, kad Boleslovas Korkuc [...] sunkiais karo metais, kada trūko Botanikos sode personalo, savarankiškai palaikė sode ir šiltnamiuose tvarką ir jo rūpestingumo dėka liko išsaugotos svarbiausios augalų kolekcijos (VUBS-2, 1945.07.06).*

Tačiau sodas labai nukentėjo per mūsų dėl Vilniaus 1944 m. liepą, kai vokiečių kariuomenė Vingio parko rajone forsavo Nerį ir veržėsi Kauno link. *Fronto linija dalijo miestą pusiau. Vakarinėje miesto dalyje generolui Staheliui pavyko sukaupti arti 3 000 karių. Vokiečiai nutarė Vingio parko rajone forsuoti Nerį, veržtis Kauno link ir susijungti su Tolsdorfo grupe (MANELIS, SAMAVIČIUS, 2003). Frišmanas: Ties senuoju vienuolyne [BS teritorija] generolas aptiko brastą, per kurią turėjo persikelti visi kareiviai... Nuo miško iki upės apie 100 m teko eiti plynu lauku. Priešingoje upės pusėje, kiek toliau į dešinę, stūksojo aukštas kalnas [Karoliniškių atodanga], nuo jo apšaudymui atsivėrė visa brasta... Mūsų šturmo grupė, vadovaujama generolo, turėjo pirma perbristi vandenį ir išvalyti kelią... Palei vienuolyno sieną mes stūmėmės žemyn kranto link... Nors srovė nešė, bet aš grūmiausi ir [...] man pavyko... Staiga nuo aukštojo kalno virš Neries pakilo pirmoji signalinė raketa... Sutrato kulkosvaidžių ugnis, griaudėjo minosvaidžiai... Naktis sprogo nuo triukšmo... Nepaisant visko būrys po būrio brido į vandenį, nes tik per jį ėjo kelias atgal pas saviškius... (ŠIRONAS, 2014).*

Didžiausi išbandymai teko J. Movšovičiui. Jis iš VU buvo atleistas jau nuo 1941 m. birželio 22 d. (VUB-5) ir pateko į getą. Gete dėstė matematiką ir gamtos mokslą nelegalioje mokykloje, jam pavyko surengti dvi vaikų išvykas į Vingio parką, kur išblyškę, sulysę mažyliai džiaugėsi pirmą kartą išvydę žolę, gėles, medžius. Aptvertoje geto teritorijoje teaugo vienas medis... ta vieta buvo vadinama „parku“. Kartą, eilinės „akcijos“ metu, visi trylika Movšovičių šeimos narių buvo suimti ir išvežti į Panerius. Jakubo tuo metu nebuvo namuose (ŽYDŲ MUZIEJUS. ALMANACHAS..., 2005). J. Movšovičiui pavyko iš

geto pabėgti. Dešimt mėnesių jis slapstėsi pas studijų draugus ir universiteto kolegas, rizikuodamas ir savo, ir jį slėpusių žmonių gyvybe. Visi žinojo, kas jų laukė, aptikus tokį įnamį... Po 10 mėnesių klajonių per butus jis nutarė slėptis Botanikos sodo oranžerijoje... Vokiečiai jį aptiko ir liepė pačiam išsikasti duobę...Kol jis kasė duobę, priartėjo Raudonosios armijos būrys ir iš karinių mašinų iššaudė vokiečius. Duobė padėjo apsisaugoti nuo kulku (ŽYDŲ MUZIEJUS. ALMANACHAS..., 2005). Ana Nekraš, alpdama iš siaubo, viską stebėjo pro langą. Vėliau sukūrė tokį ketureilį: *Rausia kapą Jokubėlis / Dreba rankoj kastuvėlis / O kita prilaiko kotą / Kad gėlės nesužalotų* (ŽYDŲ MUZIEJUS. ALMANACHAS..., 2005).

Vėliau nuostoliai Botanikos sode buvo įvardyti kaip „vokiečių okupacijos padariniai“, žala įvertinta 50 000 rublių: [...] *dalys šiltnamio pastato, stogas ir šiltnamio įrengimai sunaikinti – nuostoliai apie [...] rb 30 000; Dalis inventorius vokiečių okupacinių valdžios organų rekvizuota [...] rb 15 000; Vokiečių išvežta labai geram stovy brička [...] rb 8 000; Okupacijos metu vokiečiai dažnai imdavo įvairius šiltnaminius ir dekor. [dekoratyviusius] augalus [...] rb 4 000; Dalis botanikos sodo buvo užimta daržovėms, kaip pomidorai, salotos ir kt. sodinti pašalinus prieš tai daug vertingų įvairių augalų rūšių [...] rb 3 000* (VUBS-2, 1944.12.16).

Pokaris katedroje. Po karo universiteto mokslo metų pradžia buvo patvirtinta spalio 10 d. (VUB-3, 1944.09.30). Į Žemaitiją laikinai pasitraukęs A. Minkevičius rudenį iš spaudos sužinojęs, kad Universiteto personalas ir studentai kviečiami grįžti ir pradėti naujus mokslo metus, grįžo į universitetą (VUBS-5; MINKEVIČIUS, 2004). Biologinio profilio katedros buvo kelios, A. Minkevičius vadovavo Žemesniųjų augalų sistematikos katedrai (BENDŽIUS, 1979). J. Movšovičius, vokiečiams pasitraukus, taip pat grįžo dirbti, buvo paskirtas VU Botanikos sodo vedėju ir ėmėsi pirmųjų sodo gelbėjimo darbų. Tiesa, kai 1945 m. į Lenkiją išvyko paskutiniai buvę SBU darbuotojai: gegužė – Botanikos sodo vedėjas J. Movšovičius, liepą – sodininkas B. Korkucas (VUBS-2, 1945.07.06), Botanikos sodo vedėjo pareigos vėl atiteko A. Minkevičiui (1945 m. balandžio 1 d.–1949 m. kovo 7 d.) (VUA-1).

Po karo gyvenimas gerėjo ne taip greitai kaip norėjosi: *Nežiūrint to, kad jau dveji metai praėjo nuo karo pabaigos, Žemesniųjų ir Aukštesniųjų Augalų Sistematikos katedros vis dar priverstos dirbti labai nepakenčiamose sąlygose: patalpos be antrinių langų, kiauru stogu ir nesutvarkytomis krosnimis. Žiemos metu ne tik neįmanomas joks mokslinis darbas personalui, bet ir studentai pri-*

versti sėdėti auditorijose ir laboratorijose su apsiaustais ir pirštinėmis, o praktikos darbų metu nuolat kovoti su darbą trukdančiu mikroskopų stiklų rasojimu dėl žemos temperatūros (VUA-4, 1947.09.27). Be to, pareikalauta iš kiekvieno dėstytojo vesti ryžtingą ir puolamąją kovą paskaitose ir praktikos darbuose su buržuazinės ir nacionalinės ideologijos liekanomis ir religiniais prietarais. Pareikalauta iš kiekvieno katedros vedėjo tikrinti savo katedros darbuotojų vedamąsias paskaitas, nurodant dėstytojams visus paskaitos trūkumus ir praplečiant bei papildant paskaitas ideologiniais momentais (VUA-5, 1949/50).

Pokario metai Botanikos sode. Sodui buvo iškelti tokie tikslai ir uždaviniai: 1) aprūpinti Gamtos, Miškų fakultetų ir Medicinos fakulteto farmacijos skyriaus studentų paskaitas ir praktinius užsiėmimus mokomąja medžiaga; 2) vykdyti mokslo-tiriamąjį darbą; 3) pritraukti lankytojus, ypač moksleivius, supažindinti juos su svarbiausiais vietinės, visasąjunginės ir užsienio floros atstovais, o taip pat su augalais, turinčiais praktinę reikšmę (VUBS-2, 1947.07.11). Reikėjo pačių būtinausių dalykų (rašalo, pieštukų, popieriaus, sodininkystės įrankių, knygų, spintų sėkloms, stalų, kėdžių ir kt.), tai matyti iš 1944 m. lapkričio 14 d. J. Movšovičiaus ruoštos 1945 m. Botanikos sodo sąmatos projekto (VUBS-2, 1944.11.14).

A. Minkevičius 1947 m. Gamtos mokslų fakulteto (GMF) dekanui rašo: *Perėmęs Sodą, radau jį beveik visai panaikintą. Karo veiksmų pasekoj šiltnaminiai buvo visiškai sudaužyti ir beveik visi šiltnaminiai augalai žuvę; lauko augalai taip pat iš dalies buvo sunaikinti, o likusiųjų etiketės išmėtytos arba sumaišytos, pats sodas ir jo keliukai piktžolėmis užaugę. Teko pradėti atkūrimo darbas; tarnautojų gi tam reikalui nebuvo. Paskyriau vieną katedros laborantą, kuriam teko ir dabar tenka eiti ir sodininko, ir sargo, ir darbininko pareigas [...]. Gelbėdamas Sodo padėtį, pritraukiau į talkų darbus Gamtos M. F-to studentus bei įvairių katedrų laborantus. Kaip savanoriam talkininkams leidau jiems pasisodinti po 2–3–4 lysves daržovių, toje sodo dalyje, kur nebuvo botaninių kultūrų. Šiuo keliu einant pavyko išgelbėti sode išlikusius po karo veiksmų augalus, net buvo aptvarkytas sisteminis skyrius, sutvarkyti pagrindiniai keliukai, apnaikintos piktžolės, iš naujo apibūdinti augalai, kurių buvo nuimtos etiketės... 1947 m. sudariau tokį pat sodo tvarkymo planą, kaip tai dariau ir praėjusius dvejus metus, būtent talkų telkimo planą (VUBS-2, 1944.04.17). 1947 m. gamybinė praktika su trečio kurso ir ketvirto kurso studentais buvo atlikta birželio mėn., keturių savaitių bėgyje. Praktikai vieta buvo parinkta V.V. Universiteto Botanikos sode, kur studentams buvo pavesta sutvarkyti, apsėti*

ir apšodinti sistematikos ir biologijos skyrius ir juos po vieną kartą išravėti. Praktikos metu studentai gavo progos susipažinti su techniškais sodininkystės darbais, žemės paruošimu, augalų persodinimu, etiketavimu, ravėjimu ir taip pat stebėjo įvairių rūšių dygimą. Praktiką atliko trys studentai (VUA-4, 1947.09.27). Iš GMF veiklos apyskaitos už 1948/49 m. m. rudens semestrą aiškėja, kad 1948 m. fakultetas atstatė ir praplėtė studentų, mokslo bei pagalbinių personalo jėgomis botanikos sodą, kuriame nuo 1948 m. rudens semestro yra įsteigtas mičiurininis skyrius (VUA-5, 1948/49). A. Minkevičius konstatuoja, kad Nuosavų etatų sodas neturi, aptarnaujamas Žemesniųjų augalų sistematikos katedros laborantų Mečio Zabulio ir Povilo Narvilos (VUA-4, 1948.10.16). Be to, sodo atkūrimo darbuose talkino GMF studentai, laborantai, dėstytojai: S. Žeiba, A. Basalykas, K. Vėtaitė, J. Kmitienė, P. Vėbra ir kt. (VUBS-4).

Kolekcijos ir augalai. Iki 1944 m. sunaikinimo sode buvo tokie skyriai arba kolekcijos: šiltnamio augalų (2 oranžerijos), dendrarijus (dendrariumas), Sistematikos skyrius, Vaistinių augalų skyrius, Žemės ūkio ir techninių augalų skyrius, Biologinis skyrius, alpinetumas (alpinariumas), gėlynai. 1946 m. pradėti sistematikumo, Biologijos skyriaus ir gėlynų atkūrimo darbai (VUBS-2, 1947.07.11). Labai vertingos medžiagos apie dendrologines kolekcijas pateikė P. Narvilas savo 1978 m. lapkričio 24 d. Rietave parašytoje ataskaitoje-prisiminimuose (VUBS-3): *Botanikos (žemesniųjų augalų) katedroje pradėjau dirbti 1941 m. vasarą (birželio mėn.) ir dirbau iki 1950 metų vasaros. Man darbą skyrė ir jam vadovavo profesorius A. Minkevičius. Žiemos metu daugiau tekdavo dirbti katedroje, o vasarą botanikos sode, kur prižiūrėdavau medelius ir krūmus. Iš pradžių juos inventorizavau, sudariau sumedėjusių augalų sąrašus, o vėliau palengva plėčiau kolekciją. Minėtus darbus atlikau sekančiais:* 1. Sudariau sumedėjusių augalų sąrašą. 2. Kiek pamenu, berods nuo 1948 metų pradėjau ruošti sumedėjusių augalų, o taip pat ir žolinių katalogą. Man teko palaikyti ryšį su spaustuve ir taisyti korektūrą. Rinkau medžių ir krūmų sėklas pačiame sode, Vilniaus mieste ir jo apylinkėse. Sėklų katalogų išsiuntimas kitiems sodams buvo pavesta man. Aš taip pat išsiųsdavau kitiems botanikos sodams medžių ir krūmų sėklas ir iš jų gaudavau mainų sėklų. 3. Prof. A. Minkevičiaus patariamasis, o dėst. L. [Leono] Čibiro padedamas stengiausi apibūdinti visus botanikos sode medžius ir krūmus, o taip pat domėjaus ir bandžiau apibūdinti ir pažinti Vilniaus mieste ir jo apylinkėse sumedėjusius augalus. Botanikos sode esančios medžių ir krūmų kolekcijos pagausinimui pradėjau rinkti ir perkelti į jį retesnius medelius iš buvusio miškų ūkio fakulteto medelyno, kuris buvo

Vingio parko aikštėje šalia dabartinės dainų estrados, taip pat iš prie Naujosios Vilnios buvusio miškų technikum, Antakalnyje miesto apželdinimo tresto medelynų. 4. Medžių ir krūmų sėklų rinkti bei retesnių medelių atsivežti pagal komandiruotes nuvykdavom į Alytaus miškų ūkio, Raudondvario medelynus, Kauno botanikos sodą, Obelynę – prof. T. Ivanausko sodybą ir kitur. 5. Botanikos sodo šiaurinėje dalyje prie mūrinės tvoros iš savo surinktų bei iš kitų sodų pagal katalogus gautų medžių ir krūmų sėklų užvedžiau daigynėlį, kurį kasmet vis plėčiau. Iš retesnių medžių buvo pasėta kaukazinio kėnio sėklų, kurias prof. A. Minkevičius atvežė iš Š. Kaukazo, Teberdos. Š. kėnio sėklos sudygo gerai, bet daigai nebuvo atsparūs šalčiams. 6. Prof. A. Minkevičiaus paragintas, už botanikos sodo į š. rytus tarp buvusio geležinkelio ir šlaito buvusiuose dirvonuose užvedžiau medžių ir krūmų želdinius pagal geografinį principą. Kiek prisimenu, buvau užvedęs Europos, Sibiro, Tolimųjų Rytų ir Š. Amerikos medžių ir krūmų kolekcijas. Medeliai ir krūmai atgabenti iš anksčiau minėtų medelynų bei kitų vietų. Šių kolekcijų, želdinių sudarymui įdėta nemažai darbo, bet jį išauginti ir išsaugoti dėl labai didelio lankytojų skaičiaus buvo sunku. Minėtai kolekcijai medelius ir krūmus rinkti ir apibūdinti labai daug padėjo dėst. L. Čibiras. 7. 1949 ar 1950 metų vasarą teko dalyvauti Žemesniųjų augalų katedros organizuotoje ekspedicijoje į Daugų ežerą, kur prabuvom virš savaitės. 8. Kiek prisimenu, nuo 1949 metų pavasario man patikėdavo miškų ūkio fakulteto studentams pravesti žolinių bei sumedėjusių augalų apibūdinimo praktiką. 9. Nuo pat 1947 metų labai daug tekdavo sugaišti tvarkant botanikos sodo aplinką, vadovaujant studentų grupėms, kurios dirbo botanikos sode atstatant per karą sugriautą Vilnių. Už šį darbą 1948 metais Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo buvau apdovanotas garbės raštu.

J. Movšovičius 1944 m. pabaigoje taip apibūdina situaciją šiltnamiuose: pavyko stropių daržininkų dėka apsaugoti tik kai kuriuos egzotiškus augalus, kurie buvo laikomi šiltnamiuose. Liepos mėn. kovų metu artilerijos sviediniai pataikė į šiltnamį ir jį sunaikino. Išlikę augalai buvo pernešti į laisvą patalpą, kurioje jie iki paskutiniųjų laikų buvo laikomi. Š. m. lapkričio mėn. gale kariškosios skalbyklos, esančios daržo rajone, viršininkas įsakė tučiuojau ištuštinti augalų užimamą kambarį. Augalai buvo pernešti į daržininkų virtuvę. Būtų pageidautina, kad šie augalai būtų atgal perkelti į anksčiau jais užimamą kambarį, kadangi dūmai, išimtinai ankštuma ir šviesos stoka galutinai baigs naikinti šių taip vertingų šiltnaminių augalų rinkinį, priklausantį VVU Sodui (VUBS-2, 1944.12.11). Dar kitame, 1944 m. lapkričio 28 d., rašte sakoma, kad prašau išskirti sodui 120 metrų ilgio lentų ir atitinkamą kiekį vinių paruoši-

mui dėžučių šiltnamių medininiais augalams, kurie nuo karo pradžios iki šiol nebuvo persodinti; 1944 m. gruodžio 11 d.: *Sąryšy su besiartinančia žiemos pradžia, maloniai prašau paskirti visam žiemos metui 25 m² malkų šiltnamio apkūrenimui, esančio botanikos sode. Drįstu pažymėti, jog kasmet šiltnamiai buvo aprūpinami kuru, netgi sunkiausiai vokiečių okupacijos metais. Minėtas kuro kiekis galėtų būti parūpinamas dalimis* (VUBS-2, 1944.11.28; 1944.12.11). Pamažu sodas atsigavo. A. Minkevičius rašo, kad 1947 m. *botanikos sode auginama apie 300 augalų rūšių* (VUBS-2, 1947.04.17). Buvo atgaivinti ir sėklų mainai, leidžiamas sėklų mainų katalogas. 1946 m. atspausdintas mašinėle pirmasis sėklų mainų katalogas, kuriame buvo 86 vardų augalai (VUBS-2, *Index Seminum*, 1946). A. Minkevičius 1947 m. rašo, kad *surinkta sėklų ir sudarytas sėklų sąrašas, skiriamas sėklų mainams su kitais botanikos sodais. Šiais metais pradėti ir sėklų mainai su Minsko, Voronežo, Penzos, Kirovsko ir kt. botanikos sodais (išsiųsta apie 150 sėklų pavyzdžių ir gauta virš 100)* (VUBS-2, 1947.04.17). 1947 m. katalogas taip pat spausdintas mašinėle, jame išvardyti 93 augalai (VUBS-2, *Index Seminum*, 1947). 1948 m. sėklų mainų kataloge jau 140 vardų augalai, tiesa, sėklos buvo surinktos ne tik Botanikos sode, bet ir kitose Vilniaus vietose (VUBS-6).

Mokslas T. Lysenkos ir I. Mičiurino supratimu. Po Sąjunginės Lenino žemės ūkio akademijos sesijos (1948 m. liepos 31–rugpjūčio 7 d.) T. Lysenkos (*Trofim Denisovič Lysenko*, 1898–1976) ir I. Mičiurino (*Ivan Vladimirovič Mičurin*, 1855–1935) mokslų banga atsirito ir į Lietuvą. 1948 m. rugsėjo 14 d. buvo išleistas rektoriaus įsakymas, *kuriame įsakoma: 1. praveisti platų aiškinamąjį darbą dėstytojų ir studentų tarpe apie akad. Lisenkos pranešimą „Apie padėtį biologijos moksluose“ ir apie Visąsąjunginės Lenino vardo Ž.Ū. Akademijos sesijos darbus ir nutarimus; 2. užtikrinti biologijos mokslų disciplinų dėstymą Mičiurino mokslo pagrindu; 3. Išimti iš apyvartos veismanizmo-mendelizmo-morganizmo dvasioje parašytus vadovėlius; 4. organizuoti darvinizmo ir genetikos specialybę, įvesti į biologijos specialybių planus „Augalų vystymosi biologijos“, „Augalininkystės“, „Gyvulininkystės“ kursus. Panaikinti Bendrosios biologijos katedrą ir jos vietoje įsteigti Darvinizmo ir genetikos katedrą. 5. Išimti iš mokslo tiriamųjų darbų plano su Mičiurino mokslu nesuderinamas temas* (VUA-3). Nutarimų šviesoje buvo apsvaistytas katedrų darbas. Rasta: 1) kad katedrosoje [...] nėra nė vieno didžiųjų gamtininkų paveikslo; 2) dėstyje [...] ne visai atsipalaiduota nuo mendelizmo morganizmo pseudomokslo; 3) katedros kai kurie bendradarbiai nepakankamai susipažinę su Mičiurino-Viljamso-Li-

senko mokslu; 4) [...] katedrų mokslo tiriamojo darbo temos aktualios, tinkamos, bet nepanaudojama tinkamas metodas ir nesurišama su praktinio gyvenimo reikalavimais. Visa tai aptarus, nutarta padarytas klaidas ištaisyti (VUA-4, 1948.09.25). VVU Gamtos Mokslų fakultetas ėmėsi priemonių pertvarkyti biologijos mokslų katedrų pedagoginį ir mokslo tiriamąjį darbą priešakinio Mičiurino-Lysenkos mokslo dvasioje... 5. Peržiūrėti ir ištaisyti mokslo tiriamųjų darbų planai, priimant dėmesin LTSR liaudies ūkio poreikius... Pertvarkyta botanikos sodo struktūra, įsteigiant naujus skyrius: mičiurininį vaismedžių skyrių, vaistingųjų augalų skyrių, pašarinių augalų skyrių ir žemės ūkio kultūros skyrių. Pradėta vykdyti bandymai, aklimatizuojant pietinių Tarybų Sąjungos rajonų augalus bei įvedant naujas augalų rūšis... (VUA-5). Botanikos sode vykdomi turintys nemažą reikšmę žemės ūkiui moksliniai tiriamieji darbai, kurių rezultatais jau naudojasi ir keletas kolūkių. Ypač didelio dėmesio susilaukė naujai išvestos bei pritaikytos LTSR klimato sąlygoms arbūzų-melionų, sojos ir kitų žemės ūkio augalų veislės. Naujai išaiškinti svarbūs žemės ūkio kultūrų tręšimui mikroelementai jau naudojami trijuose Naujosios Vilnios ir Ignalinos rajono kolūkiuose (VUA-2). A. Minkevičius tyrė valgomąją viksvuolę: Įdomus ir vertingas darbas buvo atliktas su valgomąja viksvuole (*Cyperus esculentus* L.). Darbas pradėtas 1949 m. ir tęsiamas iki 1954 m. Bandymai parodė, kad valgomajai viksvuolei Lietuvoje yra pakankamai geros perspektyvos augti (VUA-6).

Apibendrinimas. Prof. A. Minkevičiaus vadovavimo Botanikos sodui laikotarpis (1940–1949 m.) buvo pats sudėtingiausias: tai persikėlimas iš Kauno į Vilnių, karo bei pokario sunkumai. Nors ir patyręs didelių nuostolių, Botanikos sodas Vingyje išliko ir pamažu „atsistojo ant kojų“. Kai 1974 m. Botanikos sodas išsikėlė į naują vietą – Kairėnus, Vingyje liko vienas sodo skyrius, čia saugomos istorinės augalų kolekcijos. Praėjusiais metais sodas Vingyje paminėjo šimtmetį ir turi didelių planų ateičiai.

Literatūra

- BENDŽIUS A., 1979: Bendrosios universiteto katedros. Fakultetai. – Kn.: Vilniaus universiteto istorija 1940–1979: 55–83. – Vilnius.
- KLIMAVIČIŪTĖ J., 2002: Botanikos mokslo raida Lietuvoje 1919–1943 m. – Vilnius.
- MANELIS E., SAMAVIČIUS R., 2003: Vilniaus miesto istorijos dokumentai. – Vilnius.

- MINKEVIČIUS A., 2004: Mano gyvenimo nuotrupos. – Kaunas.
- NATKEVIČAITĖ-IVANAUSKIENĖ M., 1994: Lietuvos herbaras. – Lietuvos mokslas, II 1 (2): 66–76.
- PŠIBILSKIS V. B., 2016: Vilniaus universiteto kultūros turtai Antrojo pasaulinio karo verpetuose (1939–1944). – Kn.: Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto turtai istorijos skersvėjuose (XVI–XXI amžiai): 535–547. – Vilnius.
- REGELIS K., 1940: Botanikos mokslo turtai Vilniuje. – Gamta, 2 (18): 76–77.
- RYDZEWSKI B., 1929: Wydział matematyczno-przyrodniczny U.S.B. w latach 1919–1929. – In: Księga pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia uniwersytetu Wilińskiego, Wilno, nakładem USB, 2: 283–385.
- ŠIRONAS G., 2014: Liepsnojantis Vilnius. Liudininkų prisiminimai: 97–110. – Vilnius.
- ZEMANEK A, KÖHLER P., 2016: Historia Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1919–1939). – Studia Historiae Scientiarum, 15: 301–345.
- ŽYDŲ MUZIEJUS. ALMANACHAS, SKIRTAS VILNIAUS GETUI (1941–1943) ATMINTI, 2005: 210–304. – Vilnius.

Archyviniai šaltiniai

- LCVA-1.** LCVA, f. 175, ap. 1(I)A, b. 28. Protokol oględzin folwarku „Zakret“, l. 307.
- LCVA-2.** LCVA, f. 175, ap.1(I)A, b. 391. Sprawozdanie Widzialu Mat.-Przyrod. U.S.B za lata 1923/24–1933/34, l. 74, 57.
- LCVA-3.** LCVA, f. 175, ap. 6(VII)B, b. 198. Sprawozdanie za r. ak. 1938/39, l. 18.
- LCVA-4.** LCVA, f. 175, ap. 6(VII)B, b. 232. Sprawozdania Zakladow 1936/37–1937/38; zarys historii Ogródu Botanicznego za lat 13 (1924–1937), l. 39, 176, 177, 232.
- LCVA-5.** LCVA, f. R-479, ap. 1, b. 1406. 1941 m. lapkričio 15 d. VU MGF tarybos posėdžio protokolo Nr. 20 išrašas, l. 2.
- LCVA-6.** LCVA, f. R-754, ap. 3, b. 367. LTSR Liaudies Komisarų Tarybos Reikalų Valdybos sekretoriatas, l. 83.
- LCVA-7.** LCVA, f. R-856, ap. 1, b. 17. Biologijos komisijos posėdžio, įvykusio 1940 m. sausio 23 d., protokolas Nr. 33, l. 137.
- LCVA-8.** LCVA, f. R-856, ap. 1, b. 17. K. Regelio raštas MGF dekanui dėl botanikos sodo perkėlimo į Vilnių netikslingumo, 1940.01.24, l. 83.
- LCVA-9.** LCVA, f. R-856, ap. 1, b. 17. K. Regelio raštas dėl Augalų sistematikos kabineto perkėlimo negalimumo, 1940.01.23, l. 84.
- LCVA-10.** LCVA, f. R-856, ap. 1, b. 129. Kauno botanikos sodo darbuotojų sąrašai, l. 54–68.
- LCVA-11.** LCVA, f. R-856, ap. 1, b. 553. Pažymėjimas apie K. Grybausko apgintą disertaciją 1942.06.20, l. 2.
- LCVA-12.** LCVA, f. R-856, ap. 2, b. 1108. Movšovičius Jokūbas, l. 6, 25.
- VUA-1.** VUA, K-10843. Minkevičius Antanas, l. 27, 31, 44.

- VUA-2.** VUA, K-1191. Pranas Pūkelis, l. 3.
- VUA-3.** VUA, f. 856, ap. 14, b. 1. VVU GMF Mokslinės tarybos posėdžių protokolai, 1946.02.28–1950.11.23, protokolas Nr. 30, 1948.09.17.
- VUA-4.** VUA, f. 856, ap. 14, b. 4. VVU GF Aukštesniųjų augalų sistematikos ir botanikos katedros posėdžių protokolai, 1946.10.16–1949.11.26, l. Protokolas Nr. 4, 1947.09.27; l. Protokolas Nr. 28, 1948.09.25; l. Protokolas Nr. 30, 1948.10.16.
- VUA-5.** VUA, f. 856, ap. 14, b. 7. VVU GF dekanato metinės tekstinės darbo ataskaitos 1947–1965 m., l. Ataskaita už 1948/49 m. m. rudens semestrą; l. Ataskaita už 1949/50 m. m.; l. Pranešimas apie GMF pertvarkymą ir dabartinę padėtį.
- VUA-6.** VUA, f. 856, ap. 14, b. 63. VVU GF Botanikos laboratorijos planai ir ataskaitos 1961–1972 m., l. 208.
- VUB-1.** VUB RS, F96-VDU9. VDU MGF protokolų knyga, 1940.09.17–1942.06.11, l. 1-7, 261.
- VUB-2.** VUB RS, F-96-VDU25. VDU ir VU Augalų anatomijos ir fiziologijos kabineto susirašinėjimas, Kaunas–Vilnius, 1924–1943, l. 22.
- VUB-3.** VUB RS, F-98-VU52. VU Senato posėdžių protokolai, 1940.01.04–1947.12.20, l. 248, 289; l. 1944.09.30.
- VUB-4.** VUB RS, F98-14. VU Rektoriaus aktai, 1939.12.20–1945.08.10, l. 65.
- VUB-5.** VUB RS, F-98-53. VU Rektoriaus 1941–1943 metų aktai, 1941.06.27–1943.02.25, l. 1.
- VUBS-1.** VUBS, 1942. VU Botanikos sodo padienių darbininkų tabelis už darbo laiką 1942. X., l. 1.
- VUBS-2.** VUBS, 1944–1949. VVU Botanikos sodo susirašinėjimo byla, 1944.10.19–1949.02.19, l. 1944.11.14; l. 1944.11.28; l. 1944.12.11; l. 1944.12.16; l. 1945. 07.06; l. *Index Seminum*, 1946; l. 1947.04.17; l. 1947.07.11; l. *Index Seminum*, 1947. Bylą perdavė K. Balnytė.
- VUBS-3.** VUBS, 1978. Narvilas P. Darbo VU ataskaita. Rietavas.
- VUBS-4.** VUBS, 1988. Deveikis S. Botanikos sodas Vingyje, p. 7.
- VUBS-5.** VUBS, 1990. Minkevičius A. Prisiminimai (užrašė S. Žilinskaitė į garsajuostę).
- VUBS-6.** VUBS, 1999. Narvilas P. Prisiminimai (Užrašė A. Skridaila Rietave).

Konferencija, skirta profesoriaus Antano Minkevičiaus 120-osioms gimimo metinėms paminėti. 2020 m. gruodžio 10 d. Vilniaus universitetas, Vilnius. Konferencijos medžiaga. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020. – 56 p.

ISBN 978-609-07-0555-1

Leidinyje pateikiama 2020 m. gruodžio 10 d. Vilniaus universitete vykusios konferencijos, skirtos profesoriaus Antano Minkevičiaus 120-osioms gimimo metinėms pažymėti, medžiaga (konferencijos programa, pranešimų santraukos, straipsniai ir atsiminimai).

Viršelio dailininkė *Jurga Tėvelienė*
Korektorė *Gražina Indrišūnienė*
Maketuotoja *Vida Vaidakavičienė*

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt

Spausdino UAB „BMK leidykla“
A. Mickevičiaus g. 5, LT-08119 Vilnius
Tiražas 100 egzempliorių. 2,85 aut. l.